

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060101

DOM
2015-10-30
Stockholm

Mål nr
M 9616-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2014-10-10 i mål nr M 2414-12, se bilaga A

KLAGANDE

1. Kammarkollegiet
2. Naturskyddsföreningen i Stockholms län
- 3 Naturskyddsföreningen i Nynäshamn

4. S H

5. AB Himmelsö

6. B L

7. B V

8. C V

9. L W

10. M Ü

Ombud för nr 5-10: S H

11. C A

Ombud för nr 11: Advokaten K D

MOTPART

Stockholms Hamn AB
Ombud: Advokaten J N

SAKEN

Anläggande och drift av hamn vid Norvikudden i Nynäshamns kommun

---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

A. Mark- och miljööverdomstolen avslår Stockholms Hamn AB:s avvisningsyrkanden.

B. Mark- och miljööverdomstolen avslår yrkandena om undanröjande och upphävande av mark- och miljödomstolens dom.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

C. Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på följande sätt.

1. Rubriken ”Villkor för vattenverksamheten (byggtiden)” före villkoren 5-7 ändras till ”Villkor för byggtiden” och villkor 5 – 7 ändras så att

i villkor 5 ska första stycket under rubriken Utterviken respektive första stycket under rubriken Yttre kajlinjen ha följande lydelse:

”Grumlande arbeten i Utterviken får inte utföras under tiden från och med den 1 april till och med den 15 september. Viken ska vid grumlande arbeten avskärmas så att spridning av grumling till utanförliggande vattenområden minimeras. Vid behov får tillsynsmyndigheten bevilja dispens för grumlande arbeten till och med den 30 april för slutförändena av arbetena, förutsatt att arbetena sker forcerat under en säsong”.

”Grumlande arbeten utmed den yttre kajlinjen får inte utföras under tiden från och med den 1 april till och med den 15 september. Grumlande arbeten får bedrivas endast under förutsättning att kontroll av turbiditet sker på föreskrivet sätt. Vid behov får tillsynsmyndigheten bevilja dispens för grumlande arbeten till och med den 30 april för slutförändena av arbetena, förutsatt att arbetena sker forcerat under en säsong”.

i villkor 6 ska första stycket ha följande lydelse:

”Sprängning i vattenområde får inte utföras under tiden från och med den 1 april till och med den 30 september. Sprängning ska ske samlat och med små laddningar”.

villkor 7 ska ha följande lydelse:

”Byggverksamheten, innefattande krossning och sprängning, får inte ge upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid fasad på bostadshus än

- 60 dB(A) vardagar kl. 07-19
- 50 dB(A) vardagar kl. 19-22 och lör-, sön- och helgdagar kl. 07-19
- 45 dB(A) lör-, sön- och helgdagar kl. 19-22 och nätter kl. 22-07.

I de fall verksamhet pågår endast en del av en period ska den ekvivalenta ljudnivån beräknas för den tid under vilken verksamheten pågår.

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 70 dB(A) får inte utföras nätter kl. 22-07.

Pålning och spontning får inte utföras kvällstid efter kl. 19 eller nattetid eller under lördagar, söndagar och helgdagar.

Pålning och spontning ska inledas med gradvis ökande slagenergi under flera minuter för att skrämja bort fisk och annan fauna innan skadliga bullernivåer nås inom närområdet.

Tillsynsmyndigheten bemyndigas att besluta att föreskrivna begränsningsvärden får överskridas med högst 5 dB(A) under högst två månader och med högst 10 dB(A) under högst fem minuter per timme. Bemyndigandet gäller inte pålning och spontning under tiden från och den 1 juni till och med den 30 augusti.”

2. Villkor 14 ska ha följande lydelse:

”Buller från hamnverksamheten inklusive transporter inom hamnområdet och hjälpmaskiner ombord på fartyg när dessa befinner sig i hamn ska begränsas så att de ekvivalenta ljudnivåerna utomhus vid bostadshus, med undantag för bostäderna på fastigheterna Y, X, Z och Y1, inte överskrider

- 50 dB(A) vardagar kl. 07-18
- 45 dB(A) kvällar kl. 18-22 samt lör-, sön- och helgdagar kl. 07-18
- 40 dB(A) nätter kl. 22-07.

Dessa begränsningar ska kontrolleras genom närfältsmätningar och beräkningar. Ekvivalenta värden ska beräknas för de tidsperioder som olika verksamheter pågår. Kontroll ska ske så snart den första hamnytan färdigställts och tagits i anspråk för hamnverksamheten och därefter när förändringar sker i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, dock minst vart tredje år.

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utföras nätter kl. 22-07.”

3. Villkor 15 ska ha följande lydelse:

”Om bostadshusen på fastigheterna Y, X, Z och Y1 regelbundet exponeras för ljudnivåer över de värden som anges i villkor 14 ska sådana bullerbegränsande åtgärder vidtas så att den ekvivalenta ljudnivån inomhus från hamnverksamheten inte överstiger 30 dB(A) och att den maximala ljudnivån inomhus nattetid inte överstiger 45 dB(A) fler än tre gånger per årsmedelnatt. Åtgärderna ska vidtas endast om kostnaderna bedöms rimliga med hänsyn till bostadens standard, värde och användning i jämförelse med den effekt som uppnås. Åtgärderna ska utformas och utföras i samråd med fastighetsägaren.

Tillsynsmyndigheten bemyndigas att vid oenighet mellan bolaget och fastighetsägaren bestämma vilka åtgärder som ska vidtas för respektive fastighet. Åtgärderna ska vidtas inom två år efter det att förhållandena som motiverar åtgärderna inträtt. Vid förekommande tvistighet ska åtgärderna vara vidtagna inom ett år från det att avgörandet har vunnit laga kraft”.

4. Villkor 16 ska ha följande lydelse:

”Om bostäder på grund av verksamheten vid hamnen mer än vid enstaka tillfällen, och högst fem dygn per år, exponeras för lågfrekvent buller som ger upphov till överskridanden inomhus av följande värden, ska bolaget genomföra bullerbegränsande åtgärder.

Tersband [Hz]	Ekvivalent ljudtrycksnivå [dB]
31,5	56
40	49
50	43
63	42
80	40
100	38
125	36
160	34
200	32

Målet för åtgärderna ska vara att uppnå en ljudnivå inomhus som inte överskrider dessa värden. Åtgärderna ska vidtas endast om kostnaderna är rimliga med hänsyn till bostadens standard, värde och användning med hänsyn till den effekt som uppnås. Åtgärderna ska utformas och utföras i samråd med fastighetsägaren.

Tillsynsmyndigheten bemyndigas att vid oenighet mellan bolaget och fastighetsägaren bestämma vilka åtgärder som ska vidtas för respektive fastighet. Åtgärderna ska vidtas inom två år efter det att förhållandena som motiverar åtgärderna inträtt. Vid förekommande tvistighet ska åtgärderna vara vidtagna inom ett år från det att avgörandet har vunnit laga kraft.”

5. Villkor 20 ska ha följande lydelse:

”Bolaget ska senast vid idrifttagandet av en kaj ha försett kajen med elanslutning för fartyg som ligger vid kajen”.

6. Frågan om slutliga villkor vad avser transporter på land till och från hamnen skjuts upp under en provotid. Bolaget ska under provotiden utreda vilka skyddsåtgärder som är möjliga att vidta för att minska olägenheterna från transporterna, t.ex. genom val av transportslag eller transportlösningar, och de miljömässiga och kostnadsmässiga konsekvenserna av åtgärderna. Bolaget ska redovisa resultatet av utredningen till

mark- och miljödomstolen senast arton (18) månader från det att denna dom har vunnit laga kraft.

D. Mark- och miljööverdomstolen förpliktar Stockholms Hamn AB att betala ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen med

- 12 000 kr till Kammarkollegiet

- 62 500 kr till C A

- 5 360 kr till S H och

- 6 700 kr till vardera av AB Himmelsö, B L, B V, C V, L W och M Ü,

allt jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från domens datum tills betalning sker.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kammarkollegiet har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska

- i första hand upphäva mark- och miljödomstolens dom och återförvisa målet för förnyad handläggning,
- i andra hand ändra mark- och miljödomstolens dom och föreskriva villkor om att sanering av oljeförorenade sediment ska ske innan tillståndet får tas i anspråk,
- tillerkänna Kammarkollegiet ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

Naturskyddsföreningarna i Stockholms län och i Nynäshamns kommun

(Naturskyddsföreningarna) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska

- i första hand upphäva mark- och miljödomstolens dom och avvisa alternativt avslå ansökan om tillstånd och dispens,
- i andra hand ändra mark- och miljödomstolens dom och föreskriva ytterligare villkor enligt följande.

Stockholms Hamn AB ska långsiktigt skydda ett område med liknande värden som nyckelbiotopen Norvikholmen uppvisar. Kompensationsområdet ska vara skyddat för exploatering inom ett år efter påbörjat bygge av hamnen. Området ska finnas på sådant avstånd att Nynäshamnsborna kan nyttja platsen som de nyttjat Norvikholmen.

En andel av minst 25 procent av den totala mängden gods från driftstart ska fraktas med tåg. Denna andel ska över tid öka på så sätt att andelen, mätt som genomsnitt per år, ökar med minst fem procentenheter under varje år efter driftstart.

Utsläppen av kväveoxider ska begränsas genom aktiv transportstyrning och förarutbildning enligt ett program som årligen ska redovisas till tillsynsmyndigheten.

Minst 75 procent av transporter med tunga fordon på väg till och från hamnen, från och med anläggningsstart av hamnen, ska ske med fordon av senaste miljöklass enligt aktuell standard.

Bolaget ska delfinansiera trafiksäkerhetsförbättringar på väg 225 och åtgärder som bidrar till att den tunga trafiken i mesta möjliga mån undviker väg 225.

För det fall underlaget bedöms otillräckligt som underlag för slutliga villkor rörande transporter har Naturskyddsföreningarna yrkat att frågan ska skjutas upp under en provotid och att bolaget ska åläggas att i samråd med Naturvårdsverket utföra följande utredning.

Bolaget ska redovisa den miljöpåverkan som transporter till lands och från bolagets anläggning kan orsaka samt möjligheterna att genom val av transportslag eller transportlösningar minska denna påverkan. Redovisningen ska innehålla exempel på åtgärder och deras miljö- och kostnadmässiga konsekvenser samt bolagets förutsättningar att genomföra dem. Utredningen och förslag till åtgärder och slutliga villkor ska redovisas till mark- och miljödomstolen inom ett år från det att domen vunnit laga kraft.

C A har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska

- i första hand upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå ansökan om tillstånd,
- i andra hand ändra mark- och miljödomstolens dom och föreskriva ändrade och nya villkor enligt följande
  - villkor 1 ska ändras så att det även hänvisas till allt processuellt material i de tidigare målen i mark- och miljödomstolen och Mark- och miljööverdomstolen,
  - villkor 5 ska ändras så att det läggs till att ”under övrig tid får grumlande arbeten inte utföras”,
  - villkor 7 ska ändras så att det klart framgår att villkoret omfattar krossning och sprängning, att stoppslag endast får ske vardagar mellan kl. 12-14 samt att orden ”Om ovanstående riktvärden överskrids” i andra stycket utgår,

- villkor 8 ska ändras så att dumpning får ske endast under perioden 1 oktober till 31 mars,
- villkor 11 ska ändras så att det läggs till att ”Överstiger grumlingen begränsningsvärdet 100 mg susp/l ska dumpningen avbrytas ”,
- villkor 14 ska ändras så att angivna bullernivåer sänks med 5 dB samt att beräkningen av bullernivån för momentana ljud nattetid inte kopplas till L95-nivå,
- villkor 15 ska utgå,
- villkor 20 ska ändras så att bolaget ska kunna erbjuda elanslutning av fartyg vid kaj och inte endast vidta förberedelser för sådan,
- nytt villkor om att bergformationen norr och väster om kajläge 7 mellan industriområdet och vattnet ska behållas intakt för att fungera som skydd för störningar genom ljus, buller och insyn
- nytt villkor om att bolaget inte får inleda några arbeten i området förrän områdena utanför Nynas AB:s raffinaderi sanerats (delområde 3 och 4 i Mark- och miljööverdomstolens mål nr M 6642-14),
- nytt villkor som reglerar sprängning på land,
- nytt villkor om kartläggning och begränsning av olycksrisken vid hantering av farligt gods,
- nytt villkor som reglerar transporterna på land i enlighet med vad Naturskyddsföreningarna har yrkat om slutligt villkor för transporter alternativt utredningsvillkor.

C A har vidare yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra mark- och miljödomstolens dom på så sätt att hon i första hand tillerkänns ersättning för rättegångskostnaderna med ytterligare 142 750 kr jämte ränta och i andra hand tillerkänns ersättning med ytterligare 113 900 kr jämte ränta.

Hon har också yrkat ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

S H, AB Himmelsö, B L, B V, C V, L W och M Ü (S H m.fl.) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska

- i första hand undanröja mark- och miljödomstolens dom och återförvisa målet för förnyad handläggning,
- i andra hand upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå ansökan om tillstånd,
- i sista hand ändra mark- och miljödomstolens dom och föreskriva ändrade och nya villkor enligt följande
  - villkor 1 ska ändras så att ordet ”huvudsakligen” utgår,
  - villkor 5 fjärde stycket ska ändras så att ordet ”endast” läggs till före den angivna tidsperioden, att åtgärdsvärdet endast får överskridas under fyra timmar samt att tillsynsmyndigheten endast får ge dispens för sju kalenderdagar,
  - villkor 6 ska ändras så att ordet ”endast” läggs till före den angivna tidsperioden,
  - villkor 7 ska ändras så att de nya allmänna råden som Naturvårdsverket gett ut ska gälla, att stoppslag endast får ske vardagar mellan kl. 12-14 samt att andra stycket upphävs,
  - villkor 15 utgår,
  - villkor 16 ska ändras så att de fyra sista meningarna i första stycket utgår,
  - tiden för att framställa anspråk på ersättning för oförutsedd skada ska ändras till 20 år,
  - nytt villkor om att bergformationen norr och väster om kajläge 7 mellan industriområdet och vattnet ska behållas intakt för att fungera som skydd för störningar genom ljus, buller och insyn,
  - nytt villkor om att bolaget inte får inleda några arbeten i området förrän områdena utanför Nynas AB:s raffinaderi sanerats (delområde 3 och 4 i Mark- och miljööverdomstolens mål nr M 6642-14),
  - nytt villkor om att bolaget genom bojar eller på annat lämpligt sätt ska märka ut verksamhetsområdets norra gräns i vattenområdet och att fartyg ska instrueras att navigera innanför denna avgränsning,

- nytt villkor att bolaget med lämpligt intervall ska ta regelbundna prov på vattenkvaliteten utanför klagandenas fastigheter under drifttiden,
- nytt villkor om att för det fall verksamheten ger upphov till störningar i form av lukt eller damning ska bolaget omedelbart underrätta tillsynsmyndigheten och vidta effektiva åtgärder.

S H m.fl. har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

Stockholms Hamn AB (bolaget) har yrkat att Naturskyddsföreningarnas yrkande om ytterligare kompensationsåtgärder för förlust av naturmiljö på Norviksudden samt Naturskyddsföreningarnas och C As yrkanden om ytterligare villkor vad avser landtransporterna i första hand ska avvisas och i andra hand avslås. Bolaget har i övrigt bestritt ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kammarkollegiet

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, som har förordnats som rättens sakkunnige i mark- och miljödomstolen, har i utlåtande daterat den 25 juli 2013, bedömt att oljesedimenten ovillkorligen måste saneras för att deras bedömningar om godtagbar påverkan från verksamheten ska uppfyllas. Det bör därför föreskrivas villkor om skyddsföreskrift på sätt som framgår av Kammarkollegiets yrkande. För det fall Mark- och miljööverdomstolen bedömer att det behövs ett villkor om sanering av de förorenade sedimenten bör villkoret med hänsyn till instansordningens princip meddelas av mark- och miljödomstolen.

Kammarkollegiet har även åberopat ett kompletterande utlåtande från den sakkunnige vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län daterat den 23 juni 2015.

NaturskyddsföreningarnaSkäl för att avslå alternativt avvisa bolagets ansökan

Tillåtlighetsförklaringen i Miljööverdomstolens dom år 2010 avseende verksamhetens tillåtlighet är för allmänt formulerad för att vara bindande för den efterföljande tillståndsprövningen. Vidare bör det ske en samlad bedömning av verksamhetens påverkan på vattenförekomsten vid tillståndsprövningen. Av sakkunnigutlåtandet av den 7 mars 2014 framgår att flera prioriterade ämnen kommer att spridas från verksamhetens anläggning och drift. Hamnar är generellt utpekade som kraftigt modifierade vatten och bedöms inte vara förenliga med god ekologisk och kemisk status. Anläggandet och driften av hamnen kommer åtminstone på kort sikt att försämra möjligheterna att uppnå miljö kvalitetsnormerna för vattenförekomsten Mysingen. Utifrån detta och en generell brist på riskutredningar är det inte genom utredningarna säkerställt att verksamheten kommer att kunna uppfylla miljö kvalitetsnormerna.

Det saknas utredning om den sökta verksamheten, inklusive dumpning av muddermassor till havs, påverkar möjligheterna att uppfylla kraven enligt havsmiljödirektivet och havsmiljöförordningen.

Miljökonsekvensbeskrivningen är i vissa avseenden föråldrad. Scenarierna vad avser konsekvenserna av ökad tung lastbilstrafik utgår från förutsättningen att den andel av den tunga trafiken, som kommer att gå längs den för tung trafik olämpliga väg 225, efter ett antal år ska dirigeras om till Södertörnsleden när den är färdigställd. Eftersom Trafikverket hos regeringen har begärt att få ändra planeringen av Södertörnsleden har det skett en stor förändring av förutsättningarna för miljökonsekvensbedömningen. Inte heller är de kumulativa effekterna av den trafik, som kommer att uppstå vid NCC:s angränsande område för företags- och logistikverksamhet, belysta i miljökonsekvensbeskrivningen.

Miljökonsekvensbeskrivningen saknar en utredning om förekomsten av fladdermöss trots flera lämpliga miljöer för dessa.

Krav på ytterligare villkor

I vart fall krävs ytterligare åtgärder till skydd för miljön. Alla de åtgärder som föreslagits i sakkunnigutlåtande av den 25 juli 2013 ska föreskrivas som villkor. Det kan särskilt noteras att det i utlåtandet konstaterats att nödankring kan medföra en risk för spridning av oljeförorenat sediment och att hamnbolaget därför ska åläggas att sanera området om Nynas AB inte får ett sådan åliggande. Bolaget ska vidta eller bekosta åtgärder som kompenserar för de negativa miljöeffekter som uppstår om hamnen blir verklighet så att förutsättningarna att uppnå miljökvalitetsnormerna inte försämras, bl.a. vad avser den ökning av tillförseln av näringsämnen som den tilltänkta verksamheten skulle medföra.

Vad gäller miljöeffekterna på land är de åtgärder bolaget åtagit sig inte tillräckliga för att helt kompensera den miljö som skulle försvinna om nyckelbiotopen Norvikholmen uttraderas. Åtgärderna är fokuserade på insektsfaunan och tar inte hänsyn till att hela natur- och rekreativmiljöer förstörs. Det är därför relevant med kompensationsåtgärder som inte enbart är inriktade på att t.ex. flytta substrat eller död ved. Förutom naturmiljön och dess naturvärden i sig gäller detta även de ekosystemtjänster som naturmiljön tillhandahåller, exempelvis stadsnära tillgång till fritidsfiskemöjligheter, upplevelsevärden och badmöjligheter.

Transporterna med tunga lastbilar kommer att öka markant med nuvarande förhållanden. Ökningen på väg 225 kan beräknas till 126 procent. Vägen är smal och krokig och passerar nära bebyggelse. Ökningen av tung trafik leder till stora olägenheter. Gång- och cykeltrafik blir inte längre lämplig. Antagandet att den tunga trafiken kan använda ”Tvärförbindelsen Södertörn” är osäkert, eftersom Trafikverket beslutat att göra om planeringen. Det är orealistiskt att Trafikverket skulle införa förbud mot tung trafik på väg 225. Det är en förutsättning för tillstånd att det föreskrivs villkor vad avser lastbilstrafiken, särskilt med hänsyn till trafikbelastningen på väg 225. Villkoren bör reglera miljöklassning av fordon och begränsningsvärden för utsläpp. Bolaget har beräknat att cirka 25 procent av godsvolymen kan transporteras på järnväg. Det är rimligt att villkor föreskrivs om hur stor andel av den totala godsmängden som ska fraktas med tåg.

C A

Tillståndsprövningen

Det är oundvikligt att en hamn med sådan storlek som den planerade kommer att försämra vattenkvaliteten på ett sätt som innebär betydande miljöpåverkan. Havs- och vattenmyndighetens yttrande ger stöd för slutsatsen att det finns risk för att planerade aktiviteter medför negativa konsekvenser på grund av omgivningspåverkan av mycket toxiska sediment från havsbotten utanför Nynas AB:s raffinaderi och att saneringsmöjligheterna avsevärt försvåras om verksamheten tillåts innan sanering skett. Bolagets utredningar och de sakkunnigas utredningar ger inte stöd för slutsatsen att verksamheten inte kommer att försämra vattenkvaliteten och möjligheten att uppfylla miljökvalitetsnormerna i den del av vattenförekomsten som kommer att påverkas av verksamheten. Det är inte heller utrett vilka åtgärder som behöver vidtas för att uppfylla icke-försämringskravet och kravet att uppfylla miljökvalitetsnormerna. De sakkunnigas bedömning förutsätter att samtliga de av den sakkunnige föreslagna skyddsåtgärderna utförs.

Tillåtlighetsprövningen har skett med utgångspunkt i de förslag till villkor vad avser skyddsåtgärder som sökanden redovisade i den tidigare prövningen i miljödomstolen och Miljööverdomstolen och dessa villkor ska därför utgöra den lägsta kravnivån vid bestämmandet av villkor.

Vid tillåtlighetsprövningen år 2010 var bevarandet av bergklacken i norra delen av Norvikudden en förutsättning för tillåtligheten. Bolaget åtog sig under huvudförhandlingen i Miljööverdomstolen att spara bergklacken. Tillstånd kan inte ges om inte bergklacken bevaras. Berget utgör ett skydd mot bl.a. buller och stark belysning från verksamheten men har också estetisk betydelse. Det går att i villkor föreskriva om bevarandet av bergklacken. Det är viktigt att bergklacken bevaras för att skydda mot buller och bländande ljus och att skydda landskapsbilden.

Bolaget har tidigare medgivit att villkoret 5 om grumling kompletteras på sätt som yrkats.

Anläggningsarbeten kommer att pågå från en och samma fasta plats i över tio år och måste därmed betraktas som buller för industri och regleras i enlighet med kraven för industribuller. Det är oklart vad som menas med byggverksamhet utan det av bolaget använda begreppet anläggningsarbeten bör användas. Bolaget har förklarat att krossning och sprängning på land omfattas av begreppet anläggningsarbeten. Det bör framgå att bullervillkoret för byggarbetena ska avse även byggarbeten på land som krossning och sprängning (villkor nr 7). Inledningen av andra stycket ”Om ovanstående riktvärden överskrids” bör strykas så att spontning och pålning inte ska vara tillåtet under perioden den 1 juni till 31 augusti, eftersom bolaget tidigare föreslagit detta. Under övrig tid ska pålning och spontning endast få ske vardagar mellan kl. 7 och 19. Stoppslag får endast ske vardagar mellan kl. 12-14 enligt bolagets åtagande.

Yrkandet vad avser villkor 8 är i enlighet med den sakkunniges förslag.

Kravet på att bullernivåerna som inte får överskridas ska sänkas med 5 dB motiveras av att det förekommer stoppslag som är särskilt störande. Bullervillkoren 14-16 är olämpligt konstruerade eftersom de tillåter överträdelser och det därför exempelvis blir oklart hur sådana ska hanteras av tillsynsmyndigheten. Hanteringen av gods och slamrande ramper motiverar en skärpning av begränsningsvärdena för buller från driften av verksamheten. Detta motiveras också av att fartygens hjälpmotorer innehåller tonkomponenter. Om villkor 15 ska stå kvar bör det föreskrivas att om inomhusvärdena överskrids ska åtgärderna vidtas och tillsynsmyndigheten avgöra när de ska vidtas.

C A har anslutit sig till Naturskyddsföreningarnas yrkanden och grunder vad avser villkor för landstransporter samt anfört följande. Transporterna till och från hamnen bör ses som en följdverksamhet och förenas med villkor. Antalet lastbilar till och från hamnen har uppskattats bli 1200 per dag år 2020. Den tunga trafiken kommer således att bli mycket omfattande. Transporterna till och från hamnen bör bedömas sammantaget med transporterna till och från NCC:s angränsande logistikområde. För det lokala vägnätet kan hamnen komma att innebära avsevärt ökad trafik på vägar som inte är anpassade för detta. Väg 259 har idag begränsning för tunga

fordon. Det förutsätts att väg 250 ska byggas ut samt att det införs begränsningar för tung trafik på väg 225 samtidigt som Södertörnsleden färdigställs. Det är oklart hur trafikflödena kommer att utvecklas. Fartygstransporter i kombination med järnväg och en begränsad andel vägtransporter är att föredra ur miljösynpunkt, inte minst vad gäller luftkvalitet. Underlag för att bestämma villkor för landtransporterna krävs för att ansökan ska kunna bifallas. Underlaget bör kompletteras med uppgift om hur stor del av godsvolymen som kommer att transporteras med tåg och när järnvägsförbindelsen mellan Norvik och Stockholm kan vara fullt utbyggd. Underlaget bör avse även det fall att väg 259 inte byggs ut och begränsningar inte införs på väg 225.

Planerad verksamhet medför risker för närområdet i anslutning till farligt gods som hanteras i eller passerar genom hamnen. Det kommer att bli en betydande ökning av de transporterade mängderna av farligt gods på vägarna till följd av den tillkommande trafiken. Farledsbredden mellan Högholmen och Norvik tillåter inte att fartyg möts. Längre söderut är farleden bredare och kollision möjlig. Vid påkörning på kaj kan containrar på kajen skadas. Om olyckan är framme finns risk för läckage av farligt gods vilket kan driva med vattnet in på näraliggande stränder och orsaka problem. Beredskap bör finnas för omhändertagande av läckage av miljöfarliga ämnen till havs och på land. Bolagets riskanalys har utgått från andra acceptanskriterier än länsstyrelsens, varför risknivåerna verkar lägre. Villkor behövs vad avser hanteringen av farligt gods. Villkoret bör utformas på sätt som gjordes i MÖD 2007:55 avseende hamnen i Kapellskär.

Av vad som anförts i mark- och miljödomstolens domskäl framgår att det krävs villkor om sanering av de historiska föroreningarna utanför Nynas AB:s raffinaderi.

Rättegångskostnader

Enligt praxis kan prövningen i mål om vattenverksamhet inte begränsas till frågor om verksamhetens inverkan på vattenförhållandena utan ska även omfatta verksamhetens inverkan och olägenheter i övrigt vad gäller buller, skakningar, landskapsbild m.m. Vattenverksamheten och den miljöfarliga verksamheten är vid en prövning av etablering av hamn sammanlänkade på ett sätt som gör att det är omöjligt att hålla isär

dem. I ett avgörande av den 22 februari 2010 i mål nr M 10218-08 uttalar Miljööverdomstolen att i ”ansökningsmål om vattenverksamhet kan alla typer av störningar regleras inom ramen för prövningen av vattenverksamheten (jfr NJA 2004 s. 590). Om så sker ersätts motparternas rättegångskostnader i dess helhet såvitt kostnaderna varit skäligen påkallade för att tillvarata partens rätt”.

Miljööverdomstolens tillämpning av 25 kap. 2 § miljöbalken i mål nr M 10319-09 innebär att sakägare hamnar i ett sämre läge om sökanden väljer att gå in med en gemensam ansökan om miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet än om ansökan enbart avser vattenverksamhet. Tillämpningen medför också att det är omöjligt för en sakägare att på förhand bedöma hur stor andel av kostnaderna i ett blandat mål som kommer att ersättas. En sådan tillämpning som medför en sådan osäkerhet kan inte ha varit avsedd av lagstiftaren. Det kan också noteras att vid prövningen av täkten i Bunge har domstolarna bedömt att samtliga kostnader är ersättningsgilla (miljödomstolens mål M 5418-10 och Mark- och miljööverdomstolens mål nr M 10582-11).

S H m.fl.

Redovisningen av yrkandena och bedömningen av dessa i den överklagade domen är bristfällig och särskilt vad avser villkorsdelen. Domen uppfyller inte kraven i rättegångsbalken och talar för att målet av detta skäl bör återförvisas.

S H m.fl. har anslutit sig till vad C A anfört om påverkan på vattenkvaliteten och miljö kvalitetsnormerna samt dessutom anfört följande.

Eftersom försämringen av vattenkvaliteten i närområdet under byggskedet kommer att bli mer än försumbar äventyras möjligheterna att leva upp till det krav som enligt miljö kvalitetsnormerna ställs inför år 2021. Bolaget är dessutom inte berett att acceptera de skyddsåtgärder och villkor som den sakkunnige angett som förutsättning för att miljö kvalitetsnormerna inte ska överskridas. Verksamheten bör därför inte tillåtas.

Den tunga fartygstrafiken till och från hamnen orsakar uppvirvling och spridning av kraftigt förorenade sediment som idag finns i vattenområdet söder om själva

verksamhetsområdet. En sådan föroreningsspridning är en följd av hamnverksamheten och måste förebyggas och hindras genom effektiva försiktighetsåtgärder. Den omständigheten att nödankring i princip aldrig behöver ske kan inte innebära att risken för skada kan anses eliminerad. Det är inte visat att föroreningarna inte skulle medföra några risker. En olycka skulle få mycket allvarliga konsekvenser. Det bör ställas krav på att hamnbolaget utreder och eliminerar dessa miljörisker innan verksamheten får påbörjas.

Ytterligare en aspekt är att några fastighetsägare tar dricksvatten ur havet utanför den egna fastigheten och avsaltar det i egna anläggningar. Bolaget bör åläggas att med lämpligt intervall ta regelbundna prov på vattenkvaliteten utanför fastigheterna under drifttiden.

Skulle domstolen finna att tillstånd kan lämnas måste i vart fall ställas krav på de skyddsåtgärder som den sakkunnige anvisat. Någon rimlighetsavvägning ska därvid inte göras.

För att vad villkoret 5 föreskriver om under vilken tid grumlande arbeten får ske ska fylla sin funktion behöver det framgå att under övrig tid får grumlande arbeten inte utföras. Det bör inte vara acceptabelt att överskrida åtgärdsvärdet mer än fyra timmar. April månad är viktig för det biologiska livet. Grumlande arbeten bör därför endast med några dagar tillåtas ske efter den 31 mars och länsstyrelsens möjlighet till dispens bör därför endast avse en period om högst sju dagar.

Kort före huvudförhandlingen i Miljööverdomstolen återkallade bolaget sin ansökan vad avser de två nordligaste kajlägena 8 och 9. På den skiss som medföljde återkallelsen anges att berg kommer att sparas åt norr mellan industriområdet och vattnet. Bolaget har enligt karta som nu ingavs i mark- och miljödomstolen vänt på fartyget, plansprängt och lagt till en ro-ro ramp i aktern. Denna förändring godtas inte. AB Himmelsös bostadshus är så belägna att det i princip är öppet vatten mellan husen och hamnområdet. Det är därför av väsentlig betydelse att så stor del som möjligt av berget behålls som avskärmande ridå mellan bostäderna och industrin. Berget får då funktion av insynsskydd och bullervall och utgör alltså en viktig skyddsåtgärd för att

begränsa störningarna från hamnverksamheten. Vad gäller den s.k. bergklacken har bolaget i Miljööverdomstolen åtagit sig att inskränka omfattningen och utformningen av sin verksamhet så att den inte påverkas genom att de två nordligaste kajlägena föll bort. Det var en eftergift mot de närboende i syfte att ge skydd mot insyn, ljus och buller. Mark- och miljödomstolens bedömning att bolaget kan ändra verksamhetens utformning och att frågan om bergklacken avser villkor som inte kan regleras i målet är felaktigt. Det är skäligt att frågan om insyns- och bullerskydd regleras i tillståndet.

Villkoret för buller under byggtiden bör reglera även buller från anläggningsarbeten på land. Anläggningsarbetena beräknas pågå under en sammanlagd tid av tio år och anläggningsarbetena och hamnverksamheten kommer att bedrivas samtidigt.

Riktlinjerna för byggbuller kan bara accepteras vara dimensionerande under en inledande fas på sex månader då det enbart förekommer byggbuller. Därefter bör bullerkraven knytas till Naturvårdsverkets riktlinjer för permanent industribuller från nyetablerad industri. Villkoren 14 och 15 är utformade på ett orimligt sätt i och med att villkor 15 innehåller anvisningar om vilka åtgärder bolaget ska vidta om överträdelser sker av villkor 14, att överträdelserna ska beaktas först när de är regelbundna och åtgärderna inte behöver vidtas förrän två år förflutit efter det att förhållandena som motiverar åtgärderna har inträtt. Likartade invändningar kan riktas mot villkor 7 i vilket andra stycket upphäver det första. Bolaget har också åtagit sig att begränsa stoppslag till endast vardagar kl. 12-14.

Det är viktigt för närboende att bolaget har rutiner för att undvika störningar genom lukt och damning och att bolaget har en beredskap för att omedelbart vidta åtgärder för att förhindra och begränsa fortsatta störningar om sådana skulle uppkomma.

Eftersom frågan om verksamhetsområdets norra avgränsning och fartygs navigering varit föremål för omfattande diskussioner under prövningen är det rimligt att frågan regleras genom villkor. Det är rimligt att verksamhetsområdet avgränsas genom bojar. Fartygstrafiken inom hamnens verksamhetsområde är en del av hamnverksamheten. Bolaget råder över de instruktioner som ges till fartygen rörande navigering etc. Ett villkor rörande fartygens navigering måste ta sikte på de instruktioner som bolaget lämnar.

Den föreskrivna tiden för anmälan av oförutsedd skada är för kort vid en vattenverksamhet av aktuell omfattning. Tiden bör helst vara 20 år.

För det fall att domen inte upphävs bör frågan om ändrade och nya villkor föreskrivas av mark- och miljödomstolen som första instans.

Bolaget har anfört de omständigheter och åberopat den utredning som bolaget anförde och redovisade i mark- och miljödomstolen samt har tillagt följande.

Bolaget beräknar att under etapp 1 kommer tre till fyra fartyg per dag att anlöpa hamnen. Motsvarande siffra då hamnen är fullt utbyggd beräknas bli fyra till fem fartyg per dag. Det innebär cirka åtta fartygsrörelser varje dygn.

Bolaget delar mark- och miljödomstolens bedömning av tillåtlighetsfrågorna och att EU-rätten inte kräver en samlad bedömning av frågan om verksamhetens påverkan på miljö kvalitetsnormerna för vattenförekomsten Mysingen och de tillåtlighetsfrågor som prövats genom lagakraftvunnen tillåtlighetsdom.

Av de utredningar som getts in av bolaget respektive Nynas AB framgår att det inte föreligger någon risk för spridning av oljeförorenade sediment till följd av anläggandet eller driften av hamnen. Föroreningarna är partikelbundna och bedöms sedimentera snabbt i händelse av nödankring. Norviksviken utgör en mycket liten del av vattenförekomsten Mysingen. EU-domstolens avgörande C 461/13 anger att den påverkan som ska bedömas är vattenförekomsten i sin helhet. Passagen där fartygen kommer att gå över de förorenade sedimenten är 600 m brett och ett eventuellt muddarfartyg utgör inte hinder för passage.

Bolaget har inte gjort något åtagande om att bevara bergklacken. Redovisningen av hamnens layout ska ses som en illustration och inte som en exakt utformning av den ansökta verksamheten. Hamnen kommer att utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget redovisat. Bevarandet av bergklacken har inte varit avgörande för tillåtlighetsprövningen.

Det finns inte anledning att ha särskilda villkor om stoppslag eftersom riktvärdena enligt mätningar inte kommer att överskridas.

Föreskrivna villkor är adekvata och det finns inte skäl att föreskriva ytterligare villkor. De åtaganden som bolaget i övrigt gjort redovisas i domslutet i den överklagade domen. Ingen av klagandena kommer att utsättas för högre bullernivåer än vad som föreskrivs i villkor 14. Ett begränsningsvärde är den mängd, koncentration eller nivå på utsläppet som inte får överskridas eller underskridas under en eller flera angivna tidsperioder eller på annat sätt som närmare anges i tillståndet. Värdet kan bestämmas att gälla som gränsvärde, riktvärde eller annat värde. Begränsningsvärdets definition bestäms i det enskilda fallet och villkor 15 ger uttryck för detta.

REMISSYTTRANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Havs- och vattenmyndigheten

De oljeförorenade sedimenten som är belägna i farleden (delområde 3 och 4 inom området E2 i Mark- och miljööverdomstolens mål M 6642-14) innehåller mycket höga halter av bland annat kolväten, framförallt antracen och fluoranten. Dessa är mycket toxiska för organismer i vattenmiljön. Enligt utredning som Havs- och vattenmyndigheten låtit utföra visar utförda undersökningar att sedimenten under de förutsättningar som råder för dagen ligger fast och är delvis övertäckta. När det gäller risken för spridning av sedimentföroreningarna till följd av ökad fartygstrafik finns vissa brister i underlaget, men trots detta bedöms dessa enligt utredningen inte medföra någon ansenlig påverkan. De aktiviteter som hamnen medför innebär oaktat detta en ökad risk för att de förorenade sedimenten kan komma att påverka omgivningen genom fartygsrörelser, ankring, nödankring m.m. De planerade aktiviteterna innebär också att möjligheterna till framtida efterbehandling kan komma att försvåras. Eftersom det inte kan uteslutas att det är tekniskt, ekonomiskt och miljömässig motiverat att avlägsna de förorenade sedimenten utgör ett ankringsförbud ensamt inte den bästa lösningen.

Länsstyrelsen i Stockholms län

Det är viktigt att det oljeförorenade området utanför Nynas AB:s raffinaderi efterbehandlas. Ansvaret för detta åligger Nynas AB. Det är emellertid viktigt att efterbehandlingsåtgärderna genomförs på ett sätt som inte försvårar anläggandet och driften av den planerade hamnen och att anläggandet och driften av hamnen inte äventyrar efterbehandlingsåtgärderna. Det förutsätts att verksamhetsutövarna så långt möjligt samordnar genomförandet av respektive åtgärder.

Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund har hänvisat till de synpunkter som lämnats i mark- och miljödomstolen samt tillagt följande. Miljööverdomstolens tillåtelseförklaring är för allmänt formulerad för att vara bindande vid tillståndsprövningen. En samlad bedömning av verksamhetens påverkan på vattenförekomsten bör ske vid tillståndsprövningen. Verksamheten kan inte tillåtas på grund av att vattenkvaliteten under byggskedet kommer att försämrans mer än försumbart. De platser där arbeten i vatten planeras för hamnverksamheten är inte förorenade av raffinaderiets oljeförorenande sediment. Dessa behöver därför inte saneras innan hamnen anläggs. Frågan om sanering får avgöras vid prövningen av Nynas AB:s verksamhet. En sanering av sedimenten bedöms medföra större risk för spridning av föroreningar än risken för spridning vid en eventuell nödankring. Om tillstånd till hamnen vid Norvik lämnas är en dumpning på den föreslagna platsen till havs en bättre lösning än en uppläggning på land. Dumpningens påverkan på havsmiljön blir endast tillfällig och därmed försämrans inte möjligheterna att uppnå god miljöstatus enligt havsmiljödirektivet på grund av dumpningen. Ett skydd av bergklacken i norra delen av hamnen bör om möjligt regleras i tillståndet för att ge skydd åt omkringliggande fastigheter. Det är knappast tekniskt möjligt att kompensera den ökade tillförseln av näringsämnen till havsvattnet som planerad verksamhet medför. De åtaganden om kompensationsåtgärder som bolaget har åtagit sig ingår i det allmänna villkoret och något särskilt villkor om kompensationsåtgärder behövs inte. Om tillstånd medges till hamnverksamheten bör villkoren 15 och 16 stå kvar.

Nynäshamns kommun har hänvisat till de synpunkter som lämnats i mark- och miljödomstolen, samt noterat att utredningen angående risken för ökad spridning av

oljeförorenade sediment på grund av ökad fartygstrafik från hamnen visar att det inte föreligger någon risk för spridning, så länge fartygen inte framförs med hastigheter överstigande 4-6 knop. Kommunen har vidare anfört att natur- och rekreationsvärden på Norviksudden bedömdes vid antagandet av detaljplanen och det finns andra områden som kan tillgodose värdena.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Yrkande om undanröjande på grund av oklar dom

S H m.fl. har yrkat att mark- och miljödomstolens dom ska undanröjas och målet återförvisas på grund av att domen är bristfällig och inte uppfyller kraven i rättegångsbalken. Mark- och miljööverdomstolen finner att domen visserligen har brister när det gäller redovisningen av yrkanden och bedömningar, samt att dessa har försvårat målets prövning i Mark- och miljööverdomstolen, men att detta inte utgör tillräckliga skäl för att undanröja mark- och miljödomstolens dom och återförvisa målet för fortsatt prövning (jfr NJA 1996 s. 676). Yrkandet ska därför avslås.

Prövningens omfattning och påverkan på vattenmiljö och miljö kvalitetsnormer

Denna ansökan om tillstånd till anläggande och drift av hamn vid Norvikudden har tidigare prövats av Miljööverdomstolen som i dom den 22 december 2010 i mål M 10319-09 förklarade det tillåtligt att bolaget fick anlägga en hamn och bedriva hamnverksamhet där och föreskrev att miljödomstolen skulle meddela tillstånd och föreskriva nödvändiga villkor m.m. Ett meddelande av tillstånd enligt miljöbalken förutsätter att samtliga frågor som är av betydelse för tillåtligheten har prövats. Högsta domstolen uttalade i NJA 2013 s. 613, som gällde tillstånd till täkt, att en uppdelning av prövningen inte får leda till att tillstånd meddelas utan att samtliga frågor som ska ingå i tillståndsprövningen verkligen blir samlat bedömda i något skede.

2010 års tillåtlighetsdom är rättsligt bindande i de frågor som har prövats genom den domen, men hindrar inte att nya omständigheter som därefter inträffat och som kan

påverka bedömningen av tillåtligheten nu prövas i tillståndsdomen. Kravet på en fullständig prövning uppfylls därmed vid denna prövning. De nya omständigheter som framför allt framkommit vid tillståndsprövningen och som kan vara av betydelse för tillåtligheten gäller ändrade krav på grund av miljö kvalitetsnormer och risken för spridning av förorenade sediment utmed del av farleden på grund av planerad fartygstrafik som skulle kunna påverka vattenmiljön.

Enligt 2 kap. 7 § miljöbalken ska den påverkan som byggandet och driften av hamnen samt dumpningen av muddermassor ger upphov till prövas mot aktuella miljö kvalitetsnormer. Vattenmyndigheten för norra Östersjön har år 2009 med stöd av förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (vattenförvaltningsförordningen) fastställt statusen och meddelat miljö kvalitetsnormer för vattenförekomsten Mysingen, där den planerade hamnen ska lokaliseras. Enligt vattenförvaltningsförordningen ska vattenmyndigheten fastställa kvalitetskrav för bl.a. ytvattenförekomster. Kvalitetskraven ska fastställas så att tillståndet i ytvattenförekomster inte försämras och så att alla ytvattenförekomster senast den 22 december 2015 uppnår god ytvattenstatus (ekologisk status och kemisk status) enligt bestämmelserna i bilaga V i direktivet 2000/60/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område, det s.k. ramdirektivet för vatten, och artiklarna 3, 4 och 6 samt bilaga I i direktiv 2008/105/EG om miljö kvalitetsnormer inom vattenpolitikens område. Sådana kvalitetskrav är miljö kvalitetsnormer och utgör gränsvärdesnormer när det gäller kemisk status.

För Mysingen har den ekologiska statusen fastställts som måttlig och kvalitetskravet är god ekologisk status år 2021. Den kemiska statusen har fastställts som god och kvalitetskravet är god kemisk status år 2015, bortsett från kvicksilver. I förslag till nya miljö kvalitetsnormer anges att vattenförekomsten inte uppnått god kemisk status år 2015 och att tidsfristen för god kemisk status föreslås ändrad till år 2027 på grund av höga halter av antracen och fluoranten i sediment.

Vattenmyndigheten har också fastställt miljö kvalitetsnormer för Stockholms skärgårds södra kustvatten där dumpning av muddermassor ska ske. Statusen är fastställd till

måttlig ekologisk status och god kemisk status med kvalitetskraven god ekologisk status år 2021 och god kemisk status år 2015.

Enligt havsmiljöförordningen (2010:1341) ska Havs- och vattenmyndigheten ta fram miljökvalitetsnormer till vägledning för hur en god miljöstatus i Nordsjön och Östersjön ska uppnås. Av 20 § förordningen följer att myndigheten får meddela miljökvalitetsnormer, varvid ska anges vilken typ av norm som avses, dvs. vilken verkan normen ska ha. Havs- och vattenmyndigheten har meddelat föreskrifter om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljökvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön, HVMFS 2012:18.

I artikel 4.1 a i ramdirektivet för vatten föreskrivs bl.a. att medlemsstaterna ska genomföra alla åtgärder som är nödvändiga för att förebygga en försämring av statusen i alla ytvattenförekomster. Bestämmelserna i 2 kap. 7 § miljöbalken och 4 kap. 2 § vattenförvaltningsförordningen är en följd av åtagandena.

EU-domstolen har i ett avgörande den 1 juli 2015 i mål nr C-461/13 gällande förhandsavgörande avseende tolkningen av artikel 4.1 a i ramdirektivet för vatten angett hur det s.k. ickeförsämringskravet i vissa avseenden ska tolkas. Domstolen har konstaterat att bestämmelsen innebär att medlemsstaterna är skyldiga att inte lämna tillstånd till ett projekt som kan orsaka en försämring av en ytvattenförekomsts status eller äventyra uppnåendet av en god status hos ytvattenförekomsten. EU-domstolen konstaterade också att en försämring föreligger om statusen hos minst en av kvalitetsfaktorerna enligt bilaga V i direktivet blir försämrad med en klass.

En fråga, som aktualiseras i målet, är under vilka förutsättningar statusen hos en kvalitetsfaktor i vattenförekomsten ska fastställas, bl.a. när det gäller om ickeförsämringskravet även avser vissa delar av ett vattenområde och i så fall vilken utbredning delområdena kan ha. EU-domstolens avgörande ger ingen direkt vägledning i denna fråga mer än att det är statusen i vattenförekomsten som avses. Detta kan enligt Mark- och miljööverdomstolen inte tolkas på annat sätt än att det underlag som ska utgöra utgångspunkt för bedömningen av kvalitetsfaktorernas status ska vara representativt för vattenförekomsten som helhet. Detta vinner stöd av

sakkunnigutlåtandet i målet. Med beaktande av att vattenvolymen i Mysingen är stor krävs det en betydande påverkan på en kvalitetsfaktor för att statusen för Mysingen som helhet ska försämrats. Bolaget har redovisat de kvalitetsfaktorer som bedömts kunna bli påverkade av den sökta verksamheten. Mark- och miljööverdomstolen bedömer det inte finns skäl att kräva redovisning av risken för påverkan på andra kvalitetsfaktorer än de redovisade.

I målet har särskilt framhållits risken för att sediment, som utmed cirka 800 m av farleden är förorenade av utsläpp från ett oljeraffinaderi, sprids på grund av fartygstrafiken till och från hamnen. Bolaget har redovisat utredningar vad avser risken för olägenheter genom att fartygstrafik kan medföra spridning av föroreningarna genom strömmar orsakade av fartygens propellerrörelser eller genom nödankring. Av den av bolaget redovisade rapporten avseende risken för nödankring framgår att behovet av nödankring generellt sett bara uppstår vid sällsynta tillfällen, att den tid som överfarten av området med de förorenade sedimenten tar är kort och att det finns fler alternativ vid eventuellt haveri än nödankring i de förorenade sedimenten. Det har i målet också framkommit att länsstyrelsen har förbjudit ankring i området, vilket visar att nödankring bör undvikas inom ankringsförbudet. Av rapporten avseende fartygsinducerade strömmar framgår att föroreningarna i den djupaste delen finns som högst på 40 meters djup och av beräkningarna, som utgått från strömmar som skapas av de största fartyg som tillåts trafikera Östersjön, framgår att den påverkan som strömmarna från sådana fartyg skulle kunna ge upphov till på sådant djup är mycket liten.

Den i mark- och miljödomstolen förordnade sakkunnige, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, har i yttrande förtydligat att sakkunnigutlåtandet ska uppfattas så att det bedöms att sedimenten behöver saneras innan hamnen tas i drift med tanke på de stora olägenheter som skulle kunna bli följden av en nödankring. Havs- och vattenmyndigheten har i remissyttrande anfört att när det gäller risken för spridning av sedimentföroreningarna till följd av ökad fartygstrafik visar utredningen, trots vissa brister, att det inte är fråga om någon ansenlig påverkan. Havs- och vattenmyndigheten menar att det ändå kan finnas skäl att ställa krav på åtgärder eftersom det inte kan

uteslutas att det är tekniskt, ekonomiskt och miljömässigt motiverat att avlägsna de förorenade sedimenten.

De uppgifter som Havs- och vattenmyndigheten lämnade i Mark- och miljööverdomstolens mål M 6642-14, och som också avgörs genom dom denna dag, avseende behovet av sanering av de förorenade sedimenten utmed farleden har återopats även i detta mål. Av uppgifterna framgår att sedimenten utmed farleden i huvudsak består av ackumulationsbottnar och att det översta lagret består av ett 20 centimeter tjockt okontaminerat sediment. Där föreslogs, med beaktande av risken för fysisk påverkan på de renare ytsedimenten genom t.ex. nödankring eller propellerströmmar, en långsiktig övervakning.

Mark- och miljööverdomstolen bedömer med hänsyn till de anförda omständigheterna att risken för att fartyg vid passage eller på grund av nödankring sprider farliga ämnen är obetydlig. Mark- och miljööverdomstolen bedömer vidare att om en störning av sedimenten trots allt skulle inträffa, blir den kortvarig och ytmässigt begränsad. Det saknas därmed skäl att föreskriva som villkor att områdena utanför Nynas AB:s raffinaderi, delområde 3 och 4 i Mark- och miljööverdomstolens mål M 6642-14, ska saneras före hamnverksamheten får komma igång.

Bolaget har bedömt att den sökta verksamheten med skyddsåtgärder klarar kravet på ickeförsämring och uppnåendet av miljökvalitetsnormerna i vattenförekomsten Mysingen och i Stockholms skärgårds södra kustvatten. Mark- och miljööverdomstolen gör ingen annan bedömning.

Det bör också framhållas, som även Miljööverdomstolen konstaterade i 2010 års dom, att hamnen i Norvik borde innebära, att det nuvarande och ökande behovet av transporter i regionen på sikt kan tillgodoses på ett mer miljövänligt sätt genom sjötransporter. Hamnen kan därmed bidra till att minska utsläpp till luft och andra olägenheter från framför allt vägtrafik och därigenom främja en hållbar utveckling.

Naturskyddsföreningarna har beträffande landtransporter väckt frågan om ändrade förutsättningar för transporter till och från hamnen har betydelse för den bedömning av

tillåtligheten som ska göras och då även anfört att miljökonsekvensbeskrivningen därför i vissa avseenden är föråldrad. Naturskyddsföreningarna har även ifrågasatt att miljökonsekvensbeskrivningen saknar en utredning om förekomsten av fladdermöss trots flera lämpliga miljöer för dessa.

När det gäller frågan om landtransporter finner Mark- och miljööverdomstolen mot bakgrund av den redovisning om förutsättningar för transporter till och från den planerade hamnen som framgår av 2010 års tillåtlighetsdom, och vad som redovisats i detta mål, att det Naturskyddsföreningarna anfört om ändrad planering av Södertörnsleden inte på något avgörande sätt förändrar förutsättningarna för bedömningen av tillåtligheten i denna del. Mark- och miljööverdomstolen återkommer dock till frågan om det behövs särskilda villkor avseende transporterna till och från hamnen.

Mark- och miljööverdomstolen finner vidare att vad Naturskyddsföreningarna anfört inte ger konkreta skäl för att kräva utredning vad avser förekomsten av fladdermöss och att därmed inte heller vad som anförts i den frågan förändrar förutsättningarna för bedömningen av tillåtligheten. Sammantaget finner Mark- och miljööverdomstolen att det inte finns skäl att ifrågasätta miljökonsekvensbeskrivningen och att underlaget som har presenterats är tillräckligt för prövningen av tillståndsfrågan.

Mot denna bakgrund finner Mark- och miljööverdomstolen att vare sig miljökvalitetsnormerna eller miljöbalkens krav i övrigt utgör hinder för den sökta verksamhetens tillåtlighet och att det inte heller finns skäl att meddela särskilda villkor om skyddsåtgärder på grund av fartygstrafiken. Yrkandena om att avslå ansökan om tillstånd till anläggande och drift av hamnen samt om dumpningsdispens ska därför inte få bifall.

Kompensationsåtgärder

Naturskyddsföreningarna har yrkat att Stockholms Hamn AB ska åläggas att som kompensationsåtgärd långsiktigt skydda ett område med liknande värden som nyckelbiotopen Norvikholmen uppvisar.

Bolaget har redovisat att det på Norvikudden finns som riksintresse utpekade naturvärden i form av hållmarkstallskog med en del döda träd som gynnar förekomsten av vissa insekter och svamparter. Dessa värden kommer att påverkas av den planerade verksamheten. Norvikudden ligger också inom ett område som pekats ut som riksintresse för turismen och friluftslivet, främst det rörliga friluftslivet.

Bolaget har vidare anfört att delar av området redan är påverkat, att det finns motsvarande naturvärden på flera håll i närområdet och att området pekats ut som lämpligt för hamnverksamhet i den kommunala planeringen. Bolaget har också åtagit sig att stärka motsvarande naturvärden i intilliggande områden genom att flytta substrat. Nynäshamns kommun har framhållit att det vid planeringen bedömts att även friluftslivets intressen kan tillgodoses på andra platser i närområdet. Mark- och miljööverdomstolen finner att det mot denna bakgrund inte finns skäl att ställa krav på kompensationsåtgärder, utöver det allmänna villkoret och bolagets åtagande. Naturskyddsföreningarnas yrkande om villkor i detta avseende ska därför inte få bifall.

Villkor

Villkor 1, det s.k. allmänna villkoret

Det har yrkats att villkor 1 ska ändras så att ordet ”huvudsakligen” utgår och att hänvisning ska ske till allt processuellt material från tidigare prövningar i målet.

Enligt 22 kap. 1 § miljöbalken ska en ansökan om tillstånd innehålla förslag till skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått samt de övriga uppgifter som behövs för att bedöma hur de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. följs. Dessa förslag kan komma att ändras och kompletteras med hänsyn till prövningen i målet. Vid prövningen kan en verksamhetsutövare också åta sig framställda krav, som genom ett avgörande av målet blir rättsligt bindande.

Det s.k. allmänna villkoret som brukar anges i alla ansökningsmål brukar uttryckas så att verksamhetsutövaren ska bedriva verksamheten i huvudsaklig överensstämmelse med vad verksamhetsutövaren angett och åtagit sig i ansökningshandlingarna och i

övrigt i målet, eftersom det inte är möjligt att reglera alla frågor i det tillstånd som meddelas. Det finns inte skäl att ändra detta villkor och en strykning av ordet huvudsakligen skulle dessutom kunna hindra en lämplig anpassning av utformningen av detaljer. Yrkandena ska därför inte få bifall.

Villkor 5 avseende grumling

Allmänt gäller att villkoren för ett tillstånd ska ange de skyddsåtgärder, begränsningar och försiktighetsmått som behövs för att motverka skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Villkoren bör således inte utformas som tillstånd till vissa aktiviteter.

Mot den bakgrunden bör villkoret förtydligas på så sätt att det istället för att ange när grumling får ske, ska anges att grumlande arbeten inte får ske under tiden från och med den 1 april till och med den 15 september, vilket är i linje med vad C A och S H m.fl. har yrkat.

S H m.fl. har även yrkat att villkoret ska skärpas, så att dispens för grumlande arbeten efter den 31 mars bara ska få avse sju dagar, samt att vid överskridande (momentant) av åtgärdsvärdet för grumling, arbetena ska avbrytas och tillsynsmyndigheten underrättas för det fall överskridandet kvarstår efter fyra timmar. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att möjligheten till dispens i den överklagade domen är i enlighet med länsstyrelsens förslag till villkor i mark- och miljödomstolen. Vad gäller den tid på 24 timmar, som mark- och miljödomstolen föreskrivit för att vidta åtgärder och avbryta arbetena, har det inte framkommit skäl för att ändra villkoret i dessa avseenden.

Villkor 6 vad avser sprängning i vattenområde

Villkoret bör förtydligas på sätt att det istället för att det anges när sprängning får ske, ska det anges att sådana sprängningar inte får ske under tiden från och med den 1 april till och med den 30 september, vilket är i linje med vad S H m.fl. har yrkat.

Villkor 7 om buller under byggtiden

Mark- och miljödomstolen har föreskrivit bl.a. att byggverksamheten inte får ge upphov till högre ljudnivåer än de riktvärden som anges i Naturvårdsverkets allmänna råd (2004:15) om buller från byggplatser.

C A har anfört att villkor 7 bör avse även byggverksamhet på land såsom krossning och sprängning. Mark- och miljööverdomstolen finner att villkoret bör förtydligas på detta sätt och att även rubriken ”Villkor för vattenverksamheten (byggtiden)” bör ändras till ”Villkor för byggtiden”.

C A och S H m.fl. har även anfört att villkoret är oklart och medger överskridande av de rekommenderade riktvärdena samt att bolaget enligt 2010 års tillåtlighetsdom medgivit att s.k. stoppslag endast får ske vardagar kl. 12-14 och inte under övrig tid, och att detta ska framgå av domslutet. C A har vidare anfört att från och med den tid då hamnen är i drift samtidigt som fortsatta byggarbeten pågår bör de allmänna råd som gäller för nyetablerad industriverksamhet tillämpas.

Bolaget har redovisat att spontning och pålning kommer att ske endast vardagar dagtid kl. 07-19 och att spontning och pålning inte ger upphov till högre bullernivåer än vad som motsvarar de allmänna råden. Mark- och miljööverdomstolen finner därför att stoppslagen inte behöver regleras särskilt.

Av bolagets redovisning framgår att när hamnanläggningen tagits i drift beräknas byggbullrets bidrag vid bostäder att vara försumbart om byggarbetena och hamnverksamheten bedrivs som planerat. Mark- och miljööverdomstolen, som inte finner anledning att ifrågasätta bolagets beräkningar, bedömer att det därför inte behöver föreskrivas några särskilda begränsningsvärden vad avser samlat buller från byggarbeten och hamnverksamhet, utöver det allmänna villkoret och de särskilda villkoren för buller från byggarbeten och drift av hamnverksamheten.

Mark- och miljööverdomstolen anser att det av villkor klart ska framgå vad som gäller och det är därför inte lämpligt att hänvisa till myndighetsföreskrifter eller allmänna råd som mark- och miljödomstolen har gjort. Detta kan leda till oklarheter och tolkningsproblem. Villkoret har inte heller i övrigt fått en lämplig utformning. I villkoret bör tydligt anges vilka begränsningsvärden som gäller och i vad mån undantag får ske. Villkoret ska därför ändras på sätt som framgår av domslutet.

Av bolagets redovisning framgår att det kan bli aktuellt att till en början muddra även nattetid och att en fritidsfastighet då kan beröras av buller över riktvärdet för byggplatser nattetid. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att bolagets behov av undantag från begränsningsvärdena vid muddring nattetid tillgodoses genom att tillsynsmyndigheten bemyndigas att besluta om överskridande på sätt som framgår av domslutet. Detta kan godtas då det är fråga om en fritidsfastighet, att arbeten med muddring är begränsade till den inledande byggtiden och inte får ske under perioden den 1 april till 15 september samt att det i villkor 4 föreskrivits att allmänheten ska underrättas om när arbetena påbörjas och avslutas.

Villkor 8 om tidsbegränsning vad avser dumpning

C A har yrkat att tiden då dumpning inte får ske ska avse tiden från den 1 april till den 30 september i stället för den 16 september. Det har inte framkommit skäl för att ändra villkoret i detta avseende.

Villkor 11 vad avser grumling i samband med dumpning

C A och S H m.fl. har yrkat att villkoret ska kompletteras med ett begränsningsvärde för grumlingen i enlighet med vad länsstyrelsen föreslog i mark- och miljödomstolen. Av bolagets redovisning framgår att den övervägande delen av de dumpade massorna följer med vattenpelaren och sprids inom ett begränsat område nära havsbotten. Det material, som inte beräknas följa med vattenpelaren i djupet, är en mindre del med låg densitet. Vidare framgår av bolagets redovisning att den plats, där dumpning ska ske, har ett stort djup och ligger fem kilometer från närmaste skyddsvärda grundområde. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att det

inte skulle gå att på ett ändamålsenligt sätt kontrollera ett begränsningsvärde vid dumpningstillfället, finner Mark- och miljööverdomstolen att yrkandena i detta avseende inte ska få bifall.

Villkor 14 och 15 om buller under drifttiden

C A har anfört att bullret från driften av hamnverksamheten innehåller sådana störande ljud som motiverar att begränsningsvärdena i villkor 14 bestäms till 5 dB lägre nivåer än vad som normalt anges för industribuller från nyetablerade industrianläggningar och att värdet för maximala ljudnivåer inte ska kopplas till L95-nivå. C A och S H m.fl. har vidare anfört att villkor 15 innebär en oacceptabel lindring av de krav som framgår av villkor 14. Bolaget har vid huvudförhandlingen i Mark- och miljööverdomstolen redovisat att om föreslagna åtgärder vidtas i form av att förse kajerna med elanslutning för fartyg, att utföra ramperna med dämpning och att ställa bullerkrav vid upphandling av fordon och kranar, beräknar bolaget att endast enstaka fritidsfastigheter riskerar att exponeras för ljudnivåer över de värden som anges i Naturvårdsverkets vägledning från april 2015.

Mark- och miljööverdomstolen som godtar bolagets beräkningar, instämmer i C A och S H m.fl. invändningar att villkoren 14 och 15 i den överklagade domen är motsägelsefulla. För att kravet på godtagbar påverkan för omgivningen vad avser buller ska tillgodoses ska villkor 14 och 15 ändras på sätt som framgår av domslutet. De fastigheter som enligt bolagets redovisning kan komma att exponeras för ljudnivåer över angivna värden i villkor 14 har undantagits från det villkoret och regleras i villkor 15. Utformningen av villkor 14 bygger på Naturvårdsverkets vägledning från april 2015, dock att klockslaget 07.00 för övergång mellan natt och dag bibehållits enligt den överklagade domen eftersom villkoret, när bolaget inte har överklagat, endast kan ändras i skärpande riktning.

Villkor 16 vad avser lågfrekvent buller

S H m.fl. har anfört att villkoret är oklart och medger överskridande av de rekommenderade riktvärdena samt yrkat att villkoret ska ändras så att de fyra sista meningarna i första stycket utgår.

Som angetts tidigare bör det av villkor som föreskrivs klart framgå vad som gäller och hänvisning till myndighetsföreskrifter bör inte ske. Villkoret ska därför ändras i enlighet med vad som framgår av domslutet.

Villkor 20 vad avser elanslutning

Villkoret ska justeras så att bolaget senast vid idrifttagande av en kaj ska ha försett kajen med elanslutning för fartyg som ska ligga vid kajen i linje med vad C A yrkat.

Tiden för att framställa anspråk på ersättning för oförutsedd skada

S H m.fl. har yrkat att tiden ska bestämmas till 20 år istället för fem år efter arbetstidens utgång. Mark- och miljööverdomstolen finner att vattenverksamheten inte är av sådan art att det finns skäl att bifalla yrkandet.

Transporter på land

Naturskyddsföreningarna och C A har framhållit att trafiken med lastbilar kommer att öka på grund av den planerade hamnverksamheten och medföra sådana olägenheter att den bör villkorsregleras. Detta gäller särskilt förhållandena på väg 225. Som framhållits tidigare kan det förväntas att hamnen kommer att innebära att lastbilstransporterna och olägenheterna till följd av dessa minskar i ett större område. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar emellertid att lastbilstransporterna till följd av verksamheten vid hamnen i Norvik lokalt kommer att utgöra en betydande andel av trafiken och att den därmed bör kunna föranleda krav på att bolaget ska vidta skyddsåtgärder vad avser olägenheter för miljön och närboende. Av de utredningar som bolaget redovisat i miljökonsekvensbeskrivningen avseende luftföroreningar och buller från transporterna, framgår att utsläppen till luft från vägtransporterna beräknas öka på ett betydande sätt liksom antalet maxbullerhändelser. Det påpekas att även en ökad järnvägstrafik medför en ökning av antalet maxbullerhändelser som kan föranleda krav på åtgärder. Eftersom ytterligare underlag behövs för att bestämma slutliga villkor bör bolaget åläggas att utreda vilka skyddsåtgärder som är möjliga att

vidta för att minska olägenheterna från transporter, t.ex. genom val av transportslag eller transportlösning, och de miljömässiga och kostnadsmässiga konsekvenserna av åtgärderna. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att en rimlig tid för att utreda och föreslå åtgärder är 18 månader från det att domen har vunnit laga kraft.

Bevarande av bergklacken

Bolaget har i samband med prövningen i Miljööverdomstolen år 2010 vad avser hamnens utformning återkallat sin talan avseende kajlägena 8 och 9. Bolaget har då, enligt Miljööverdomstolens dom den 22 december 2010, angett att hamnens utformning efter den gjorda justeringen framgår av ritning och illustration (Miljööverdomstolens aktbilaga 90 med bilaga A och B, vilket rätteligen ska vara aktbilaga 98). Vidare framgår det av i detta mål åberopat material att bolaget då hade angett att genom att ta bort kajlägena 8 och 9 ges möjligheten att behålla bergryggen mot norr och att en viss mindre justering görs av läget 7 i anslutning mot tidigare läge 8 för att kunna bevara en större del av bergryggen.

I detta mål har bolaget redovisat det norra hamnområdet i enlighet med en planbild från den 13 februari 2013 och angett att en del av bergklacken planeras att tas bort för att medge anläggandet av en lastramp vid kajläge 7. C A och S H m.fl. har anfört att det är av betydelse att bergklacken bevaras med hänsyn till landskapsbilden och för att minska olägenheterna i form av insyn, ljusstörningar och buller som verksamheten ger upphov till.

Mark- och miljödomstolen har angett att detta är en fråga som inte är en del av den nu aktuella prövningen utan är en fråga av det slag som prövas i samband med antagande av detaljplan och av ansökan om bygglov. Mark- och miljööverdomstolen delar inte den bedömningen. Även om frågan också kan prövas i samband med antagande av detaljplan och ansökan om bygglov, finns det enligt Mark- och miljööverdomstolens uppfattning inget hinder mot att vid tillståndsprövningen enligt miljöbalken föreskriva villkor i denna del. Bolaget ska genom det allmänna villkoret bedriva verksamheten i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget angett och åtagit sig i ansökningshandlingarna och i övrigt i målet. Mark- och miljööverdomstolen finner att den

utformning av hamnområdet som nu redovisats i målet innebär att en större del av bergryggen bevaras och att detta därför är i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget angett och åtagit sig. Det förändrar därför inte förutsättningarna för den tillåtlighetsbedömning som gjordes i 2010 års dom och Mark- och miljööverdomstolen finner inte heller skäl att meddela något särskilt villkor om hur bergklacken ska bevaras eftersom detta omfattas av det allmänna villkoret.

Hantering av farligt gods m.m.

I MÖD 2007:55 fastställde Mark- och miljööverdomstolen vad miljödomstolen (deldom den 6 juli 2006 i mål nr M 278-02) föreskrivit om provotidsförordnande vad avser hanteringen av farligt gods inom hamnen i Kapellskär. Av domen framgår att ett viktigt skäl för förordnandet var att undvika hantering av farligt gods inom områden med en stor mängd passagerare. Det kan konstateras att den planerade hamnen i Norvik inte kommer att ha någon passagerartrafik som var fallet i hamnen i Kapellskär.

Bolaget har i miljökonsekvensbeskrivningen redovisat miljöriskanalyser avseende hanteringen av farligt gods inom hamnområdet och transporter av farligt gods till och från hamnen. I analyserna dras slutsatsen att inga händelser identifierats som bedöms ge konsekvenser för människor utanför hamnområdet och att hanteringen inom området bedöms vara acceptabel om dagvattensystemet utformas med uppsamling, sektionering och möjlighet till avstängning. Riskerna med transporter bedöms acceptabla både vad avser samhällsrisk och miljörisk. Mark- och miljööverdomstolen, som godtar bolagets utredning, finner att det inte har framkommit omständigheter som innebär att det finns skäl att kräva särskilda villkor om hantering av farligt gods och beredskap för olyckor, utöver vad som följer av det allmänna villkoret och villkoret om dagvattensystemet. C As yrkande om villkor i detta avseende ska därför inte få bifall.

Övriga yrkanden av S H m.fl. om nya villkor

Risken för olägenheter till följd av att fartyg vid angörande av kaj eventuellt manövreras in på vattenområden som tillhör fastigheter norr om hamnen, är så obetydlig att det inte finns skäl att föreskriva särskilda villkor om skyddsåtgärder i detta avseende. Yrkandet om ett sådant villkor ska därför inte få bifall.

Mark- och miljööverdomstolen finner att det är tillräckligt att frågan om provtagning av vattenkvaliteten utanför de fastigheter som använder avsaltat havsvatten som dricksvatten beaktas inom ramen för kontrollprogrammet. Yrkandet om villkor i denna del ska därför inte få bifall.

Det har i målet inte framkommit behov av att genom villkor reglera risken för lukt och damning. Yrkandet om ett sådant villkor ska därför inte få bifall.

Rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen

Prövningen i målet avser dels störningar från vattenverksamhet och dels störningar från driften av hamnverksamheten. Rättegångskostnaderna vad avser prövningen av hamnverksamheten avser mål om miljöfarlig verksamhet och berättigar inte till ersättning enligt bestämmelserna i 25 kap. miljöbalken. Mark- och miljööverdomstolen finner att vad C A anfört inte utgör skäl att tillerkänna henne ersättning för det ombudsarvode, som avser arbete hänförligt till prövningen av hamnverksamheten. Domstolen instämmer i den bedömning som mark- och miljödomstolen gjort vad avser fördelningen av nedlagt arbete och kostnader på de olika verksamheterna. C As yrkande om ytterligare ersättning för rättegångskostnaderna i mark- och miljödomstolen ska mot denna bakgrund inte få bifall.

Rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen Kammarkollegiet

Kammarkollegiets har yrkat ersättning för rättegångskostnader med 24 000 kr. Bolaget har medgett att betala ersättning med 12 000 kr med motiveringen att av yrkat belopp ska endast hälften hänföras till den del av prövningen som avser vattenverksamheten. Med hänsyn till att Kammarkollegiets talan i Mark- och miljööverdomstolen inte har fått bifall, finner Mark- och miljööverdomstolen att Kammarkollegiet är tillgodosett genom den medgivna ersättningen. Bolaget ska därför förpliktas betala 12 000 kr till Kammarkollegiet.

C A

C As har yrkat ersättning för rättegångskostnader med 125 000 kr inklusive mervärdesskatt. Bolaget har medgett att betala ersättning med 62 500 kr motsvarande hälften av det yrkade ersättningsbeloppet med motiveringen att av yrkat belopp ska endast hälften hänföras till den del av prövningen som avser vattenverksamheten, därför medges endast hälften. Mark- och miljööverdomstolen godtar bolagets bedömning att hälften av det yrkade beloppet avser arbete rörande vattenverksamheten. Eftersom det endast är för sådana rättegångskostnader som det kan utgå ersättning och bolaget har medgett beloppet ska detta belopp utdömas.

S H m.fl.

S H m.fl. har yrkat ersättning med 75 000 kr jämte mervärdesskatt motsvarande 30 timmars arbete och uppgett att den av dem yrkade ersättningen i sin helhet avser arbete till den del talan gäller vattenverksamheten. Bolaget har godtagit uppgiften om angiven tidsåtgång, men i övrigt överlämnat åt rätten att bedöma skäligheten. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att den yrkade ersättningen för arbete är skälig för att tillvarata S Hs egen och hans huvudmäns talan i målet vad avser vattenverksamheten. Det får antas att arbetet har fördelats lika vad avser arbete för egen del samt vad avser arbete för respektive huvudman. Bolaget har

inte medgett något belopp. Mark- och miljööverdomstolen kan då, utifrån bestämmelserna i 25 kap. 2 § andra stycket miljöbalken och 18 kap. rättegångsbalken, konstatera att den av S H m.fl. förda talan endast till viss del fått bifall vad avser vattenverksamheten och att bolaget därför endast ska förpliktas att betala viss del av yrkat belopp. Mark- och miljööverdomstolen finner skäligt att bolaget ska betala hälften av yrkad ersättning. Med denna bedömning ska bolaget förpliktas att betala avrundad ersättning med 5 360 kr vardera till S H och hans sex huvudmän. På den del av ersättningen som avser ombudsarvode ska utgå mervärdesskatt.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2015-11-27

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Roger Wikström, tekniska råden Anna-Lena Rosengården och Mikael Schultz, hovrättsassessorn Anita Seveborg, referent, och tf. hovrättsassessorn Rickard Forsgren.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-10-10
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr M 2414-12

SÖKANDE

Stockholms Hamn AB

Ombud: Advokaten J N

SAKÄGARE

1. C A

Ombud: Advokaten K D

2. S H

Ombud: Advokaten P M

3. AB Himmelsö

4. B L

5. B V

6. C V

7. L W

8. M Ü

Ombud för 3–8: S H och P M

9. Wik-Inn Marina AB

10. U H

Dok.Id 374266

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: mmd.nacka@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:30-16:00 -

11. M W

Ombud för 9–11: Advokaten B J

12. C L

FÖREGIVEN SAKÄGARE

13. M O

Ombud: Advokaten K B

SAKEN

Anläggande och drift av hamn vid Norvikudden i Nynäshamns kommun

AnläggningsID: 30029 och 30030

Avrinningsområde: 003

Koordinater (SWEREF): N 6536998 / E 671416

DOMSLUT**Tillstånd m.m.**

Mark- och miljödomstolen lämnar Stockholms Hamn AB tillstånd enligt miljöbalken att inom fastigheten Nynäshamn Z

- utföra muddringar om maximalt 900 000 m³ massor, schaktningar, utfyllnader, sprängningar, pålningar samt anläggande av kajer,
- bedriva hamnverksamhet som medger hantering av gods om maximalt 8,5 miljoner ton per år,
- för den ansökta verksamheten uppföra och utföra erforderliga byggnader, anläggningar och installationer.

Mark- och miljödomstolen lämnar Stockholms Hamn AB dispens från det generella förbudet mot dumpning av avfall enligt 15 kap. 31§ miljöbalken för dumpning av 900 000 m³ muddermassor från ovan angivna arbeten i havet vid platsen Ekoknölen.

Villkor och kontroll

Gemensamma villkor

1. Om inte annat anges ska verksamheten – inklusive åtgärder för att begränsa störningar till omgivningen – bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget angett och åtagit sig i ansökningshandlingarna och i övrigt i målet.
2. Bolaget ska i takt med att arbetena slutförs till Sjöfartsverkets sjökarteavdelning insända kartmaterial som underlag för revidering av sjökort och nautiska publikationer.
3. Bolaget ska i god tid före arbetenas påbörjande och fortlöpande hålla vederbörande sjöfartsmyndighet underrättad om projektets fortskridande och därvid även ge underlag för eventuella kungörelser i ”Underrättelser för sjöfarande” (Ufs) samt i samråd med vederbörande sjöfartsmyndighet anordna den eventuella utmärkning som kan komma att erfordras för handelssjöfarten under projektets utveckling.
4. När arbetena påbörjas respektive avslutas ska – fortlöpande – anmälan göras till Sjöfartsverket, vederbörande tillsynsmyndighet och Kustbevakningen. Allmänheten ska fortlöpande underrättas på lämpligt sätt.

Villkor för vattenverksamheten (byggtiden)

5. Grumlande arbeten ska utföras med bästa möjliga teknik och i första hand med hänsyn till miljöpåverkan.

Platsspecifik omräkningsfaktor mellan suspenderat material (mg/l) och turbiditet (FNU/NTU) ska tas fram i samband med arbetenas påbörjande.

Mätning ska ske inom övre 10 meter av vattenpelaren vid realtidsmätning eller två–fyra gånger dagligen i hela profilen vid momentanmätning. Val av metod ska ske i samband med framtagande av kontrollprogram.

Vid eventuellt överskridande av åtgärdsvärdet (momentant) ska övervakningen intensifieras och åtgärder vidtas för att minska grumlingen. Om överskridandet kvarstår efter 24 timmar ska arbetena avbrytas och tillsynsmyndigheten underlättas. Arbetena får återupptas vid den tidpunkt åtgärdsvärdet underskrids vid två mätningar med två timmars mellanrum under förutsättning att orsaken till den förhöjda grumlingen identifierats och erforderliga åtgärder i enlighet med kontrollprogrammet vidtagits, om inte tillsynsmyndigheten anger annat.

Utterviken

Grumlande arbeten i Utterviken får utföras under tiden 16 september–31 mars under förutsättning att viken på ett betryggande sätt avskärmas så att spridning av grumling till utanförliggande vattenområden minimeras. Vid behov får tillsynsmyndigheten bevilja dispens t.o.m. den 30 april för slutförande av arbetena, förutsatt att arbetena sker forcerat under en säsong.

Grumling från arbetena får inte överstiga ett dygnsmedelvärde (åtgärdsvärde) av suspenderat material – baserat på minst fyra mätningar – motsvarande 40 mg/l vid någon av de två mätpunkter som ska placeras inom 100 meter från

myningen inom det område där vattenbytet mellan Utterviken och utanför-
liggande vattenområde förväntas ske. Tillsynsmyndigheten bemyndigas att vid
behov förelägga om fler mätpunkter.

Yttre kajlinjen

Grumlande arbeten utmed den yttre kajlinjen får utföras under tiden
16 september–31 mars under förutsättning att kontroll av turbiditet sker på
föreskrivet sätt. Vid behov får tillsynsmyndigheten bevilja dispens t.o.m. den
30 april för slutförande av arbetena förutsatt att arbetena sker forcerat under en
säsong.

Grumling från arbetena får inte överstiga ett dygnsmedelvärde (åtgärdsvärde)
av suspenderat material – baserat på minst fyra mätningar – motsvarande dels
100 mg/l vid någon av de fem mätpunkter som ska placeras utmed en linje
ca 200 meter parallellt med nuvarande strandlinje, dels 40 mg/l i någon av fyra
av referensprovpunkterna som ligger i närheten av skyddsvärda grundområden.
Tillsynsmyndigheten bemyndigas att vid behov förelägga om fler mätpunkter.

6. Sprängning i vattenområde får utföras under tiden 1 oktober–31 mars och ska
ske samlat och med små laddningar.

Innan sprängning sker ska bubbelridå, fartygsrörelser eller annan lämplig
åtgärd vidtas inom en radie av 100 meter från detonationscentrum för att
skrämma bort fisk och annan fauna som kan riskera att skadas. Laddningshålen
ska vara förborrade för att minska grumlingen. Sprängämne med lågt kväve-
innehåll ska användas.

7. Byggverksamheten får inte ge upphov till högre ljudnivåer än de riktvärden
som anges i Naturvårdsverkets allmänna råd (2004:15) om buller från
byggplatser.

Om ovanstående riktvärden överskrids vid spontning och pålning får sådana arbeten endast utföras under tiden 1 september–31 maj och bedrivs endast helgfri måndag–fredag kl. 07–19.

Pålning och spontning ska inledas med gradvis ökande slagenergi under flera minuter för att skrämja bort fisk och annan fauna innan skadliga bullernivåer nås inom närområdet.

Villkor avseende dumpning (byggtiden)

8. Dumpning av muddermassor får endast utföras under tiden 16 september–31 mars. Vid behov får dock tillsynsmyndigheten bevilja dispens t.o.m. den 30 april för slutförande av arbetena, förutsatt att arbetena sker forcerat under en säsong.
9. Endast rena muddermassor (Naturvårdsverkets rapport 4914. Bedömningsgrunder för miljö kvalitet – kust och hav; lägre eller lika med avvikelser klass 3 men med hänsyn tagen till naturlig lokal avvikelse beträffande metaller) får dumpas.
10. Transport av muddermassor till dumpningsområdet ska utföras på sådant sätt att risken för spill minimeras.
11. Dumpningen ska ske genom botten tömning från stillastående pråm, eller på annat sätt som minimerar grumlingar i vattenmassan. Massorna ska spridas jämnt och enligt ett i förväg upprättat schema. Dumpningsområdet sjömäts efter det att dumpningen är slutförd.
12. Under arbetenas bedrivande ska dumpningsområdet utmärkas med flytbojar med tydlig information om pågående verksamhet.

13. När arbetena påbörjas respektive avslutas ska – fortlöpande – anmälan göras till Sjöfartsverket, vederbörande tillsynsmyndighet och Kustbevakningen. Allmänheten och yrkesfisket ska fortlöpande underrättas på lämpligt sätt.

Villkor för hamnverksamheten (drifttiden)

14. Buller från hamnverksamheten inklusive transporter inom hamnområdet och hjälpmaskiner ombord på fartyg när dessa befinner sig i hamn ska begränsas så att de ekvivalenta ljudnivåerna utomhus vid bostadshus (permanentboende såväl som fritidsboende) inte överskrider
- 50 dB(A) dagtid kl. 07–18
  - 45 dB(A) kvälls- och nattetid kl. 18–07

Momentana ljud nattetid (kl. 22–07) ska begränsas så att 55 dB(A) inte överskrider utomhus vid bostadshus (permanentboende såväl som fritidsboende), angivet som L95-nivå.

Dessa begränsningar ska kontrolleras genom närfältsmätningar och beräkningar. Ekvivalenta värden ska beräknas för de tidsperioder som olika verksamheter pågår. Kontroll ska ske så snart den första hamnytan färdigställts och tagits i anspråk för hamnverksamheten och därefter när förändringar sker i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, dock minst vart tredje år.

15. Vid eventuellt regelbundet överskridande av villkor 14 ska åtgärd vidtas i form av bullerbegränsande åtgärd på byggnad. Målet för de bullerbegränsande åtgärderna ska vara att den ekvivalenta nivån inomhus från hamnverksamheten inte överstiger 30 dB(A) och att den maximala ljudnivån inomhus nattetid inte överstiger 45 dB(A) fler än tre gånger per årsmedelnatt. Åtgärderna ska vidtas endast om kostnaderna är rimliga med hänsyn till bostadens standard, värde och användning med hänsyn till den effekt som uppnås. Åtgärderna ska utformas och utföras i samråd med fastighetsägaren.

Tillsynsmyndigheten bemyndigas att efter förslag från bolaget bestämma för vilka byggnader som bullerbegränsande åtgärder ska vidtas. Åtgärderna ska vidtas inom två år efter det att förhållandena som motiverar åtgärderna inträtt. Vid förekommande tvistighet ska åtgärderna vara vidtagna inom ett år från lagakraftägande avgörande.

16. Bostäder (permanentboende såväl som fritidsboende) belägna inom hamnverksamhetens omgivningar får inte genom verksamheten exponeras för lågfrekvent buller som vid mer än enstaka tillfällen ger upphov till överskridanden inomhus av riktvärdena i Socialstyrelsens allmänna råd (2005:6) om buller inomhus, dock att den sammanlagda tiden för sådan exponering inte får överstiga fem dygn per år. Vid ett överskridande av tiden för exponering ska bolaget genomföra bullerbegränsande åtgärder. Målet för åtgärderna ska vara att uppnå en ljudnivå inomhus som inte överstiger riktvärdena. Åtgärderna ska vidtas endast om kostnaderna är rimliga med hänsyn till bostadens standard, värde och användning med hänsyn till den effekt som uppnås. Åtgärderna ska utformas och utföras i samråd med fastighetsägaren.

Tillsynsmyndigheten bemyndigas att efter förslag från bolaget bestämma för vilka byggnader som bullerbegränsande åtgärder ska vidtas. Åtgärderna ska vidtas inom två år efter det att förhållandena som motiverar åtgärderna inträtt. Vid förekommande tvistighet ska åtgärderna vara vidtagna inom ett år från lagakraftägande avgörande.

17. Kemiska produkter och farligt avfall ska förvaras och hanteras så att eventuellt läckage och spill inte förorenar mark, grundvatten, ytvatten eller luft. Förvaringsplats för farligt avfall ska märkas liksom olika avfallsslag inom platsen. Vid arbeten i anslutning till vatten ska åtgärder vidtas för att undvika risk för oljespill och annan förorening från maskiner och dylikt. Slutlig utformning av nödvändiga invallningar, påkörningsskydd och övriga tekniska skyddsåtgärder som kan vara erforderliga ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

18. Avfall som uppkommer i verksamheten och som kan komma att uppsamlas från fartyg ska hanteras så att återanvändning eller återvinning främjas, bl.a. genom att olika avfallsslag hålls isär. Avfallsplan ska upprättas och kontinuerligt uppdateras.
19. Bolaget ska senast vid idrifttagandet av hamnen ha försett alla hårdgjorda ytor med reningssystem för dagvatten, innefattande slam- och oljeavskiljare samt avsättningsmagasin eller annan åtgärd med motsvarande eller bättre renings-effekt före utsläpp till recipient. Anläggningen ska förses med avstängnings-ventil samt förberedas för provtagning av utgående vatten till recipient.

Tillsynsmyndigheten bemyndigas att besluta om val av reningsanordning och reningskapacitet för dagvatten från hamnen samt vid behov förelägga om kontrollprovtagning och utsläppsvillkor för anläggningen.
20. Bolaget ska senast vid idrifttagandet av kajer ha förberedelser för elanslutning av fartyg som ligger vid kaj och som efterfrågar sådan anslutning.
21. Belysningsstolpar ska placeras/ avskärmas på sådant sätt att skenet inte är bländande för bostäder och farled.

Kontrollprogram

22. För ansökta verksamheter ska separata kontrollprogram avseende vattenverksamheten inklusive dumpning respektive hamnverksamheten tas fram i samråd med berörd tillsynsmyndighet i god tid innan respektive verksamhet påbörjas.

Kontrollprogrammet avseende vattenverksamheten och dumpningen ska särskilt innehålla uppgift dels om bakgrundsvärden i det blivande arbetsområdet beträffande grumling (turbiditet) och den turbiditet som inte får överskridas vid grumlande arbeten i vattenområde, dels om det avstånd, räknat från platsen för

grundande arbeten, vid vilket bolaget ska utföra kontinuerliga turbiditetsmätningar för kontroll av att turbiditeten inte överskrids.

Övriga åtaganden

Bolaget har särskilt angivit följande åtaganden vilka tillsammans med vad som bolaget i övrigt uppgett och åtagit sig i målet ingår i det allmänna villkoret:

- att i samverkan med fastighetsägarna till X1 och X2, innan arbetena påbörjas, låta en opartisk teknisk besiktning ske av dessa fastigheters avsaltninganläggningar,
- att skapa en väl utmärkt led för fritidsbåtar förbi verksamhetsområdet,
- att flytta blåstång,
- att undersöka möjligheten till utplantering av höstlekande fisk,
- att under kajerna skapa lekyta/skyddsytta för fisk,
- att förstärka naturvärdena i hamnverksamhetens närområde.

Arbets- och igångsättningstid

De arbeten för vattenverksamhet som medgetts i denna dom ska vara utförda senast tio (10) år från det att tillståndsdomen vinner laga kraft.

Den miljöfarliga verksamheten ska ha satts igång senast tio (10) år från det att tillståndsdomen vinner laga kraft.

Oförutsedd skada

Om den vattenverksamhet som avses med tillståndet medför skador som mark- och miljödomstolen inte har förutsett får den skadelidande framställa anspråk på ersättning. Sådant anspråk ska för att tas upp till prövning framställas till mark- och miljödomstolen inom fem (5) år från arbetstidens utgång.

Fiskeavgift

Bolaget ska till Havs- och vattenmyndigheten betala fiskeavgift i form av ett engångsbelopp om 4 570 000 kr.

Avgiften ska betalas i samband med att vattenverksamheten inleds.

Fiskeavgiften får endast användas till fiskevårdande åtgärder i berörd vattenförekomst (Mysingen) eller inom angränsande kustvattenområden inom Stockholms län.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Mark- och miljödomstolen godkänner miljökonsekvensbeskrivningen.

Rättegångskostnader

Stockholms Hamn AB ska betala rättegångskostnader till

- Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund med 25 600 kr,
- Havs- och vattenmyndigheten med 40 104 kr,
- Länsstyrelsen i Stockholms län med 120 000 kr,
- Kammarkollegiet med 24 000 kr,
- K Ds huvudman med 145 750 kr, allt avseende ombudsarvode, – B
Hs huvudmän med 263 698 kr, varav 249 047 kr avser
ombudsarvode,
- P Ms huvudmän med 400 300 kr, varav 400 000 kr avser
ombudsarvode,

allt jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från denna dag tills betalning sker.

BAKGRUND

Genom dom den 10 december 2009 i mål M 2190-07 avslog Miljödomstolen vid Nacka tingsrätt en ansökan från Stockholms Hamn AB om tillstånd enligt miljöbalken till anläggande och drift av hamn vid Norvikudden i Nynäshamns kommun. Genom dom den 22 december 2010 i mål M 10319-09 upphävde Miljööverdomstolen miljödomstolens dom och förklarade de ansökta verksamheterna tillåtliga och föreskrev att miljödomstolen skulle meddela tillstånd till verksamheterna och föreskriva nödvändiga villkor och bestämmelser i övrigt för dessa samt i samband därmed pröva bolagets ansökan om dispens för dumpning av muddermassor. Miljööverdomstolens dom har vunnit laga kraft.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Bolaget har yrkat att mark- och miljödomstolen lämnar bolaget tillstånd enligt miljöbalken att inom fastigheten Nynäshamn Z utföra muddringar om maximalt 900 000 m³ massor, schaktningar, utfyllnader, sprängningar, pålningar samt anläggande av kajer, att bedriva hamnverksamhet som medger hantering av gods om maximalt 8,5 miljoner ton per år och att för den ansökta verksamheten uppföra och utföra erforderliga byggnader, anläggningar och installationer. – Bolaget har vidare yrkat att mark- och miljödomstolen lämnar bolaget dispens från det generella förbudet enligt 15 kap. 31 § miljöbalken mot dumpning av avfall för dumpning av 900 000 m³ muddermassor från ovan angivna arbeten i havet vid platsen Ekoknölen. – Bolaget har slutligen yrkat att mark- och miljödomstolen fastställer arbetstiden för vattenverksamheten till tio år, fastställer igångsättnings-tiden för den miljöfarliga verksamheten till tio år och bestämmer tiden för anmälan av anspråk på oförutsedd skada till fem år.

K Ds, S Hs, P Ms, B Hs och **K Bs** huvudmän har bestridit bifall till bolagets talan och yrkat ersättning för rättegångskostnader.

C L har yrkat ersättning till följd av minskat marknadsvärde på sin fastighet samt förlorade nyttjande- och rekreationsvärden, orsakade av de sökta verksamheterna och inte understigande 500 000 kr.

M O har yrkat ersättning med 5 000 000 kr, eller det belopp mark- och miljödomstolen finner skäligt, avseende värdeminskning på fastighet till följd av de sökta verksamheterna, jämte ersättning avseende kostnad för värderingsutlåtande med 32 550 kr.

Naturskyddsföreningen i Stockholms län och **Naturskyddsföreningen i Nynäshamn** har yrkat att bolagets talan ska avvisas eller avslås.

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) och **Kammarkollegiet** har bestridit bifall till bolagets talan och yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Naturvårdsverket har bestridit bifall till bolagets talan.

Länsstyrelsen i Stockholms län (länsstyrelsen) samt **Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund** (förbundet) har medgett bifall till bolagets talan och yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Nynäshamns kommun och **Haninge kommun** har medgett bifall till bolagets talan.

Bolaget har bestridit bifall till skadeståndsyrkandena.

BOLAGETS UTVECKLANDE AV TALAN

Bolaget har till stöd för sina yrkanden anfört i huvudsak följande.

Allmän orientering

Bolaget ägs av Stockholms Stadshus AB som i sin tur ägs av Stockholms stad. Bolaget bedriver hamnverksamhet vid Stockholms Hamn samt genom dotterbolagen Nynäshamns Hamn AB och Kapellskärs Hamn AB vid Nynäshamns hamn respektive Kapellskärs hamn. Bolagets uppdrag är att säkerställa Stockholms/Mälardalsregionens varuförsörjning via hamnar samt bygga och utveckla hamnarna för nya behov, för framtiden och för miljön. Bolaget ska även vara ett föredöme ur miljösynpunkt.

Själva Norvikudden har sedan lång tid tillbaka, bl.a. i den fysiska riksplaneringen, pekats ut som riksintressant djuphamnsläge. På 1970- och 80-talet skedde en utfyllnad av området med stora mängder sprängstensmassor, ca 19 ha. Bolaget köpte marken 1992.

Söderut, precis intill Norvikudden, ligger Nynäs AB:s raffinaderi, AGA:s terminal för flytande naturgas och Fortums värmekraftverk. Vidare söderut ligger den befintliga hamnen i Nynäshamn, med trafik till Gotland, Polen och Lettland. Sydväst om planerat hamnområde äger NCC Construction Sweden AB mark som planeras för företags- och logistikverksamhet.

Kommunfullmäktige i Nynäshamns kommun antog i juni 2009 detaljplan för Norvik, Stockholm – Nynäshamns hamn med verksamhetsområde Z, Y m.fl. Detaljplanen, som vunnit laga kraft, medger att ansökta åtgärder kommer till utförande.

Anläggningsarbeten

Hamnen kommer fullt utbyggd att omfatta ca 60 ha markområde och kajer med en sammanlagd längd om ca 1 400 m. För att anlägga hamnen erfordras att utfyllnader görs i vattnet och att befintliga strandlinjer justeras genom utfyllnad, sprängning och schaktning i vatten.

Arbeten med utfyllnader och kajer planeras att utföras successivt i två etapper. I och med att hamnen byggs i etapper kommer anläggningsarbeten och hamnverksamhet att pågå parallellt under ett antal år. Avsikten är att kvälls- och nattarbete så långt möjligt ska undvikas under anläggningsskedet.

Totalt bedöms utfyllnaderna resultera i ca 14 ha ny mark. Sprängsten som uppkommer vid anläggandet av hamnen planeras att användas som fyllnadsmaterial. Massorna utgörs av sprängsten från utsprängning för hamnplaner, järnväg, tillfartsvägar och kajer. Volymen uppskattas till ca 1,8 miljoner m³.

Där bottenleran har stor mäktighet, framförallt i sydöstra delen av planerad hamn, måste leran till del muddras bort innan sprängstenen kan läggas på plats.

Olika konstruktionslösningar för kajerna har studerats och utvärderats. Utvärderingarna har lett till att två olika konstruktioner, pål- respektive spontkaj, kommer att användas.

Muddrings-, schaktnings- och fyllningsarbetena utförs om möjligt från land och annars från pråm. Spontnings- och pålningsarbetena utförs från land eller pråm.

Den totala mängden lösa muddermassor har uppskattats till ca 700 000 m³ (ca 900 000 m³ efter svällning). Sprängningen av berg under vatten för att anlägga kajerna har bedömts uppgå till totalt ca 110 000 m³.

Dumpning

Lösa sediment är planerade att dumpas utomskärs i djuphålan Ekoknölen, som är ackumulationsbotten. Låga syrehalter i djuphålan innebär att ingen bottenfauna finns. Därigenom utgör djuphålan inte födosöksområde för fisk.

Ekoknölen, som ligger i egentliga Östersjön, är belägen nordväst Landsortsdjupet inom allmänt vattenområde. Avståndet från Norvikudden till dumpningsplatsen är ca 24 km (13 nautiska mil) längs farleden. Totalt ryms ca 3,3 miljoner m³ muddermassor inom dumpningsplatsen. Djupet vid platsen överstiger 100 meter.

All dumpning kommer att planeras och schemaläggas så att dumpade sediment sprids ut och fördelas enligt ett upplagt schema. Planeringen är att allt material sprids ut över botten. Pråmar/fartyg med muddrade massor körs ut till dumpningsplatsen. Pråmarna/fartygen kommer genom angiven positionering med GPS att dumpa lasten av sediment genom öppning av bottenluckor. Varje pråm eller fartyg som dumpar i zonen kommer att stå still vid öppningen av bottenluckor. Dumpningsområdet kommer att begränsas med tydliga bojar.

Platsen bedöms vara lämplig för dumpning av aktuella muddermassor, som vid fördjupad utredning i sin helhet visat sig vara rena. Tidigare har det översta lagret, 30 000 m³, i Utterviken bedömts vara diffust förorenat och skulle därmed omhändertas separat och deponeras på land. Eftersom massorna i sin helhet är rena enligt den fördjupade utredningen föreligger inte längre något behov av separat hantering. Dumpningen bedöms som tekniskt genomförbar och de långvariga miljökonsekvenserna bedöms som begränsade. Kammarkollegiet har lämnat medgivande till dumpning vid den aktuella platsen.

Hamnverksamhet

Planerad hamnverksamhet omfattar tillhandahållande av kajplatser för fartyg samt lossning och lastning av gods. Det gods som kan hanteras i den planerade utformningen av hamnen är ro-ro-gods och containrar. Godset till och från hamnen transporteras med fartyg, på väg och på järnväg. För en fullt utbyggd hamn, år 2025, uppskattas den årliga godsmängden till maximalt 8,5 miljoner ton. Därvid beräknas ro-ro-volymer uppgå till 200 000 enheter och containervolymer till 500 000 TEU (20-fots container), varav ca 200 000 TEU beräknas omlastas till andra fartyg för

vidare transport till andra hamnar. Hamnutbyggnaden kommer, som ovan nämnts, att ske i etapper.

Hamnen bedöms i en första etapp kunna öppna för trafik år 2016 och bedöms kunna hantera 100 000 ro-ro-enheter samt 200 000 TEU. I den första etappen planeras ingå fem kajplatser för container- och ro-ro-fartyg. Dessutom innefattar etappen iordningställande av ankorings- och uppställningsytor som erfordras för denna trafik. Baserat på efterfrågan planeras därefter hamnkapaciteten att utökas söderut så att hamnen är fullt utbyggd år 2025.

Uppställningsplatser för ro-ro-gods och containrar kommer att anläggas inom hamnområdet. Anläggningar för hantering av dagvatten och omhändertagande av avloppsvatten och avfall från fartyg kommer att förläggas inom hamnområdet. Bullerbegränsande åtgärder (t.ex. gummimattor) på ramper och o.dyl. kommer att vidtas.

Ett nytt järnvägsspår planeras anslutas till Nynäsbanan och dras fram till Norvikudden.

Ro-ro-godset kan utgöras av lastbilar med eller utan släp alternativt trailers som dras av och på fartygen med egna dragbilar eller med terminaltraktorer.

Containerhantering sker med containerkranar vid kajen som lossar och lastar fartygen. På landsidan hanteras containrarna av kranar eller truckar. Lastning och lossning till och från lastbilar och järnvägsvagnar sker med truckar eller kranar. Andra hanteringssystem kan förekomma.

Villkorsförslag

Allmänt villkor

Om inte annat anges nedan ska verksamheten – inklusive åtgärder för att begränsa störningar till omgivningen – bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget angett i ansökningshandlingarna eller i övrigt åtagit sig i målet.

Vattenverksamheten

1. Grumlande arbeten ska utföras med bästa möjliga teknik och i första hand med hänsyn till miljöpåverkan.

Platsspecifik omräkningsfaktor mellan suspenderat material (mg/l) och turbiditet (FNU/NTU) ska tas fram i samband med arbetenas påbörjande.

Mätning sker inom övre 10 meter av vattenpelaren vid realtidsmätning eller två–fyra gånger dagligen i hela profilen vid momentanmätning. Val av mätmetod sker i samband med framtagande av kontrollprogram.

Vid eventuellt överskridande av åtgärdsvärdet (momentant) intensifieras övervakningen och åtgärder sätts in för att minska grumlingen. Om överskridandet kvarstår efter 24 timmar ska arbetena avbrytas och tillsynsmyndigheten underrättas. Arbetena får återupptas vid den tidpunkt åtgärdsvärdet underskrids vid två mätningar med två timmars mellanrum under förutsättning att orsaken till den förhöjda grumlingen identifierats och erforderliga åtgärder i enlighet med kontrollprogrammet vidtagits.

Utterviken

Grumlande arbeten i Utterviken får utföras under tiden 16 september–31 mars under förutsättning att viken på ett betryggande sätt avskärmas så att spridning av

grumling till utanförliggande vattenområde minimeras. Vid behov får tillsynsmyndigheten bevilja dispens t.o.m. den 30 april för slutförande av arbetena, förutsatt att arbetena sker forcerat under en säsong.

Grumlingen från arbetena får inte överstiga ett dygnsmedelvärde (åtgärdsvärde) av suspenderat material – baserat på minst fyra mätningar – motsvarande 40 mg/1 vid någon av de två mätpunkter som ska placeras inom 100 meter från mynningen inom det område där vattenutbytet mellan Utterviken och utanförliggande vattenområde förväntas ske.

Yttre kajlinjen

Grumlande arbeten utmed den yttre kajlinjen får utföras under tiden 16 september–31 mars under förutsättning att kontroll av turbiditet sker på föreskrivet sätt. Vid behov får tillsynsmyndigheten bevilja dispens t.o.m. den 30 april för slutförande av arbetena förutsatt att arbetena sker forcerat under en säsong.

Grumlingen från arbetena får inte överstiga ett dygnsmedelvärde (åtgärdsvärde) av suspenderat material – baserat på minst fyra mätningar – motsvarande dels 100 mg/1 vid någon av de fem mätpunkter som ska placeras utmed en linje ca 200 meter parallellt med nuvarande strandlinje, dels 40 mg/1 i någon av fyra av referensprovpunkterna som ligger i närheten av skyddsvärda grundområden.

2. Sprängning i vattenområde får utföras under tiden 1 oktober–31 mars och ska ske samlat och med små laddningar.

Innan sprängning sker ska bubbelridå, fartyg rörelser, eller annan lämplig skyddsåtgärd vidtas inom en radie av 100 meter från detonationscentrum för att skrämja bort fisk och annan fauna som kan riskera att skadas. Laddningshålen ska vara förborrade för att minska grumlingen. Sprängämnen med lågt kväveinnehåll ska användas.

3. Byggverksamheten får inte ge upphov till högre ljudnivåer än de riktvärden som anges i Naturvårdsverkets författningssamling (2004:15) med allmänna råd om buller från byggplatser.

Om ovanstående riktvärden överskrids vid spontning och pålning får sådana arbeten endast utföras under tiden 1 september–31 maj och bedrivs endast helgfri måndag-fredag kl. 07–19.

Pålning och spontning ska inledas med gradvis ökande slagenergi under flera minuter för att skrämja bort fisk och annan fauna innan skadliga bullernivåer nås inom närområdet.

4. Bolaget ska i takt med att arbetena slutförs till Sjöfartsverkets sjökarteavdelning insända kartmaterial som underlag för revidering av sjökort och nautiska publikationer.

5. Bolaget ska i god tid före arbetenas påbörjande och fortlöpande hålla vederbörande sjöfartsmyndighet underrättad om projektets fortskridande och därvid även ge underlag för eventuella kungörelser i "Underrättelser för sjöfarande" (Ufs) samt i samråd med vederbörande sjöfartsmyndighet anordna den eventuella utmärkning som kan komma att erfordras för handelssjöfarten under projektets utveckling.

6. När arbetena påbörjas respektive avslutas ska – fortlöpande – anmälan göras till Sjöfartsverket, tillsynsmyndigheten och Kustbevakningen. Allmänheten ska fortlöpande underrättas på lämpligt sätt.

Dumpning

7. Dumpning av muddermassor får endast utföras under tiden 16 september–31 mars. Vid behov får dock tillsynsmyndigheten bevilja dispens t.o.m. den 30 april för slutförande av arbetena, förutsatt att arbetena sker forcerat under en säsong.

8. Endast rena muddermassor (Naturvårdsverkets rapport 4914. Bedömningsgrunder för miljö kvalitet – kust och hav; lägre eller lika med avvikelse klass 3 men med hänsyn tagen till naturlig lokal avvikelse beträffande metaller) får dumpas.

9. Transport av muddermassor till dumpningsområdet ska utföras på sådant sätt att risken för spill minimeras.

10. Dumpning ska ske genom bottentömning från stillastående pråm, eller på annat sätt som minimerar grumlingar i vattenmassan. Massorna ska spridas jämnt och enligt ett i förväg upprättat schema. Dumpningsområdet sjömäts efter det att dumpningen är slutförd.

11. Under arbetenas bedrivande ska dumpningsområdet utmärkas med flytbojar med tydlig information om pågående verksamhet.

12. När arbetena påbörjas respektive avslutas ska – fortlöpande – anmälan göras till Sjöfartsverket, tillsynsmyndigheten och Kustbevakningen. Allmänheten och yrkesfisket ska fortlöpande underrättas på lämpligt sätt.

Hamnverksamheten

13. Kemiska produkter och farligt avfall ska förvaras och hanteras så att eventuellt läckage och spill inte förorenar mark, grundvatten, ytvatten eller luft. Förvaringsplats för farligt avfall ska märkas liksom olika avfallsslag inom platsen. Vid arbeten i anslutning till vatten ska åtgärder vidtas för att undvika risk för oljespill och annan förorening från maskiner och dylikt.

14. Avfall som uppkommer i verksamheten och som kan komma att uppsamlas från fartyg ska hanteras så att återanvändning eller återvinning främjas, bl.a. genom att olika avfallsslag hålls isär.

15. Bolaget ska senast vid idrifttagandet av kajer ha förberedelser för elanslutning av fartyg som ligger vid kaj och som efterfrågar sådan anslutning.

16. Belysningsstolpar ska placeras/avskärmade på sådant sätt att skenet inte är bländande för bostäder och farled.

17. Bolaget ska senast vid idrifttagandet av hamnen försett alla hårdgjorda ytor med reningssystem för dagvatten innefattande slam- och oljeavskiljare samt avsättningsmagasin eller annan åtgärd med motsvarande eller bättre reningseffekt före utsläpp till recipient. Anläggningen förses med avstängningsventil samt förbereds för provtagning av utgående vatten till recipient.

Bolaget föreslår att mark- och miljödomstolen med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken överlåter åt tillsynsmyndigheten att besluta om val av reningsanordning och reningsskapitet för dagvattnet från hamnen.

Fiskeavgift

Bolaget föreslår i denna del i första hand följande slutliga villkor.

Bolaget ska till HaV utge en fiskeavgift i form av ett engångsbelopp om 2 100 000 kr för permanent skada till följd av utfyllnader och dumpning i vattenområde samt för temporär skada till följd av muddring och övertäckning av bottenstrat inom muddringsområdet samt genom grumling och sedimentering under tiden för utförandet av arbetena. Fiskeavgiften ska betalas i samband med att vattenverksamheten inleds.

Fiskeavgiften får endast användas till fiskevårdande åtgärder i berörd vattenförekomst (Mysingen) eller inom angränsande kustvattenområde inom Stockholms län.

I andra hand föreslår bolaget att bolaget under en prøvotid ska utreda i vilken omfattning skada uppstår på fisk och övrig fauna till följd av ansökt vattenverksamhet samt dumpning (detaljerna kring prøvotiden utelämnade här; domstolens anm.).

Uppskjuten fråga

Bolaget föreslår i första hand att mark- och miljödomstolen med stöd av 22 kap. 27 § miljöbalken skjuter upp avgörandet av vilka slutliga villkor som ska gälla i fråga om buller. I andra hand medger bolaget att slutliga villkor föreskrivs även i den delen.

För det fall avgörandet skjuts upp föreslår bolaget följande förordnande.

Bolaget ska i samråd med tillsynsmyndigheten under en prøvotid utreda möjligheterna att minska bulleremissioner från hamnområdet så att ljudnivån utomhus vid bostäder inte överstiger Naturvårdsverkets riktvärden för industribuller samt, för lågfrekvent buller, riktvärdena i Folkhälsomyndighetens allmänna råd (FoHMFS 2014:13) om buller inomhus.

Resultatet av utredningarna samt förslag till åtgärder och slutliga villkor ska ges in till mark- och miljödomstolen inom två år från det att hamnen tagits i drift. Bolaget åtar sig att omgående underrätta mark- och miljödomstolen samt tillsynsmyndigheten när hamnen tagits i drift.

Under prøvotiden och tills annat bestämts får buller från hamnområdet som riktvärde inte ge upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostäder än 55 dB(A) kl. 06–18, 50 dB(A) kvällar kl. 18–22 samt 45 dB(A) nätter kl. 22–06.

Ekvivalentvärden ska beräknas för hela de tidsperioder som anges ovan.

Momentana ljud nattetid får inte överskrida 65 dB(A) vid bostäder angivet som L95-nivå.

För det fall slutliga villkor föreskrivs föreslår bolaget följande villkor. Verksamheten får som begränsningsvärde inte få ge upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus än 55 dB(A) dagtid kl. 06–18, 50 dB(A) kvällar kl. 18–22, 45 dB(A) nätter kl. 22–06 samt att bolaget beträffande lågfrekvent buller inomhus uppfyller riktvärdena enligt Folkhälsomyndighetens allmänna råd. Värdena ska kontrolleras genom närfältsmätningar och beräkningar. Ekvivalentnivåerna ska beräknas för hela de angivna tidsperioderna och kontroller av det här ska ske så snart det sker förändringar som kan medföra högre bullernivåer, dock minst en gång vart tredje år. För momentana ljud nattetid vid bostäder ska inte 60 dB(A) överskridas.

Kontrollprogram

För ansökt verksamhet ska kontrollprogram tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten.

Kontrollprogrammet avseende vattenverksamheten samt dumpning ska särskilt innehålla uppgift dels om bakgrundsvärden i det blivande arbetsområdet beträffande grumling (turbiditet) och om den turbiditet som inte får överskridas vid grumlande arbeten i vattenområde, dels om det avstånd, räknat från platsen för grumlande arbeten, vid vilket bolaget ska utföra kontinuerliga turbiditetsmätningar för kontroll av att turbiditeten inte överskrids.

Övriga åtaganden

Fastigheten Y1 har genom klyvning bildat fastigheterna X1 och X2. Dessa synes vara de enda fastigheterna som har egna avsaltningsanläggningar.

Bolaget har ingen erinran mot att innan arbetena påbörjas, i samverkan med fastighetsägarna, låta en opartisk teknisk besiktning ske av anläggningarna.

I övrigt har bolaget åtagit sig att skapa en väl utmärkt led för fritidsbåtar förbi verksamhetsområdet, flytta blåstång, undersöka möjligheten till utplantering av höstlekande fisk samt under kajerna skapa lek-/skyddsytta för fisk.

DOMSKÄL

Allmänt

Mark- och miljödomstolen har förordnat Länsstyrelsen i Västra Götalands län som sakkunnig i målet. Två sakkunnigutlåtanden har avgetts.

Mark- och miljödomstolen har hållit huvudförhandling den 26–28 augusti 2014.

Merparten av de enskilda sakägarna och myndigheterna har, liksom de två naturskyddsföreningarna, begärt att utredningen kompletteras ytterligare innan målet avgörs. De har vidare haft synpunkter på bolagets förslag till villkor m.m. De centrala delarna i synpunkterna kommenteras nedan under de skilda avsnitten.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Mark- och miljödomstolen finner att miljökonsekvensbeskrivningen med de kompletteringar som gjorts hos mark- och miljödomstolen uppfyller kraven i 6 kap. 7 § miljöbalken. Mark- och miljödomstolen finner därför att den kan godkännas och läggas till grund för prövningen i målet.

Kompletteringar av utredningen

Sakkunnigutlåtandena

Flertalet motparter har ansett att sakkunnigutlåtandena är bristfälliga. I något fall har detta förenats med en hemställan om ytterligare utlåtanden men då från andra sakkunniga.

Mark- och miljödomstolen kan instämma i att utlåtandena uppvisar brister. Den fråga som mark- och miljödomstolen måste ställa sig är emellertid om utlåtandena, tillsammans med det underlag som bolaget har gett in, är tillräckligt för att kunna pröva de frågor som sakkunniguppdraget omfattat. Mark- och miljödomstolen anser att så är fallet. Någon ytterligare utredning behövs därmed inte i dessa delar.

Övriga kompletteringar

Enligt mark- och miljödomstolens mening är utredningen även i övrigt tillräcklig för att företa målet till slutligt avgörande.

Tillståndsfrågan

Tillåtlighetsdomens rättskraft

Den 18 juni 2013 meddelade Högsta domstolen dom i mål T 3158-12, det s.k. Bunge-målet, i vilken konstaterades bl.a. att rättskraften i en tillåtlighetsdom inte sträcker sig längre än till sådant som har prövats i tillåtlighetsdomen. I linje härmed har i förevarande mål fråga uppkommit om hur långt rättskraften i Miljööverdomstolens dom sträcker sig, närmare bestämt vad gäller de ansökta verksamheternas påverkan på miljökvalitetsnormerna för ytvatten. I det avseendet angav Miljööverdomstolen följande.

En ytterligare invändning som framför allt Naturvårdsverket har framfört är att det inte har klarlagts hur den planerade verksamheten

förhåller sig till gällande miljö kvalitetsnormer för vatten. Dessa normer har fastställts av Vattenmyndigheten för Norra Östersjöns vattendistrikt med verkan först från den 22 december 2009, dvs. efter miljödomstolens nu överklagade dom. Bolaget har nu presenterat viss utredning om vattenkvaliteten i området. Det kan visserligen konstateras att denna utredning inte är tillräcklig för att bedöma verksamhetens inverkan på vattenkvaliteten, men Miljööverdomstolen noterar att de antagna miljö kvalitetsnormerna dels inte är av den art som anges i 5 kap. 2 § första stycket 1 miljöbalken, dels först vid senare tidpunkter innebär bindande krav på vattenkvaliteten. Såvitt kan bedömas nu kan den sökta verksamheten, förutom en viss mindre tillfällig påverkan under byggskedet, endast marginellt komma att påverka vattenkvaliteten. Denna påverkan innebär inget hinder mot att nu tillåta verksamheten (jfr 2 kap. 7 § andra stycket miljöbalken).

Till bilden hör att miljö kvalitetsnormerna för kemisk ytvattenstatus numera utgör sådana gränsvärdesnormer som avses i 5 kap. 2 § första stycket 1 miljöbalken, vilket alltså innebär en konkret förändring i förhållande till vad som angavs i Miljööverdomstolens dom. Inom en inte alltför avlägsen framtid kan vidare, såvitt nu kan bedömas, detsamma komma att gälla i fråga om miljö kvalitetsnormerna för ekologisk ytvattenstatus.

Mark- och miljödomstolen gör mot bakgrund av det förändrade rättsläget bedömningen att bundenhet inte längre föreligger i fråga om Miljööverdomstolens tillåtlighetsförklaring, vad gäller miljö kvalitetsnormerna för ytvatten. De frågorna måste därför prövas på nytt för att klargöra om tillstånd kan beviljas. De är samtidigt inte av sådant slag att unionsrätten kräver att en samlad bedömning görs av dessa och övriga tillåtlighetsfrågor (jfr Högsta domstolens dom). Motsatsvis innebär det att tillåtligheten är avgjord såvitt avser övriga av Miljööverdomstolen prövade frågor.

I målet hos mark- och miljödomstolen har i tillståndsdelen även åberopats verksamheternas påverkan på miljö kvalitetsnormerna för havsmiljön och risken för att del av vattenförekomsten Mysingen ska utpekas som s.k. kraftigt modifierat vatten. Inte heller dessa frågor omfattas av rättskraften i Miljööverdomstolens dom men kan även de prövas för sig.

Betydelsen av att bolaget har justerat sina villkor m.m.

Det har framhållits att bolaget har justerat sina åtaganden och villkorsförslag, m.m., jämfört med i målet hos Miljööverdomstolen, varvid det har gjorts gällande att en förutsättning för att tillstånd ska kunna lämnas är att de försiktighetsmått som föreskrivs är desamma som de som bolaget föreslog i Miljödomstolen och att det därutöver endast får förekomma föreskrifter i betungande riktning för bolaget.

Enligt mark- och miljödomstolens mening kan Miljööverdomstolens dom inte ges den tolkningen. Miljööverdomstolen får anses ha gjort just den bedömning som anges i domen, dvs. att Miljööverdomstolen funnit att det finns förutsättningar att, med adekvata villkor, meddela tillstånd till den sökta verksamheten men att det ankommer på mark- och miljödomstolen att meddela tillstånd och föreskriva vilka erforderliga villkor och bestämmelser som ska gälla. Det innebär att bundenhet inte föreligger beträffande de i Miljööverdomstolen redovisade villkoren m.m. Vad som anförts i denna del föranleder därför inte någon åtgärd från mark- och miljödomstolens sida.

En annan faktor som har lyfts fram är att bolaget även under själva processen i mark- och miljödomstolen successivt har justerat sina åtaganden och villkorsförslag, m.m.

Detta påpekande ska ses i ljuset av sakkunnigutlåtandena i målet. Den sakkunniga har som en av sina slutsatser angett att hamnen, förutsatt att samtliga skyddsåtgärder vidtas, inte kommer att motverka uppnåendet av miljökvalitetsnormsmålen för vattenförekomsten Mysingen. Eftersom förslagen på skyddsåtgärder därefter har ändrats har fråga uppkommit om vikten av den sakkunnigas slutsats.

Enligt mark- och miljödomstolens mening kan inte den sakkunnigas slutsats ges en bokstavlig tolkning, dvs. att just de skyddsåtgärder den sakkunniga hade för ögonen är vad som krävs för att uppnåendet av de nyssnämnda målen inte ska motverkas. Uttalandet får istället ses som att den sakkunniga har gjort bedömningen att det är

möjligt att föreskriva skyddsåtgärder med sådan effekt, dvs. något som ansluter till den tolkning som Miljööverdomstolens dom getts enligt ovan.

Inte heller det som framförts i denna del föranleder därför någon åtgärd från mark- och miljödomstolens sida.

Prövningen av de återstående tillåtlighetsaspekterna

Bolaget har i målet presenterat ytterligare utredning om vattenkvaliteten. Mark- och miljödomstolen har redan konstaterat att utredningen inte behöver kompletteras ytterligare. Det gäller naturligtvis även denna del av underlaget. Med beaktande av utredningen i målet anser mark- och miljödomstolen det visat att de sökta verksamheterna, förutom en viss mindre tillfällig påverkan under byggskedet, kan antas komma att påverka vattenkvaliteten i endast närmast försumbar omfattning. Denna påverkan utgör inte hinder mot att tillåta verksamheterna p.g.a. miljökvalitetsnormerna för ytwater, miljökvalitetsnormerna för havsmiljön eller risken för att vattenförekomsten Mysingen ska förklaras vara kraftigt modifierat vatten. Till grund för denna bedömning ligger framför allt det faktum att vattenförekomsten Mysingen utgörs av en yta och en volym som i jämförelse med Norvikfjärden är betydande. Vad gäller förhållandet till miljökvalitetsnormerna för havsmiljön blir påverkan av naturliga skäl än mer begränsad, då vattenmängden i det fallet är ännu större.

Mark- och miljödomstolen finner därför att det även med beaktande av de nu berörda aspekterna finns förutsättningar att, med adekvata villkor, meddela tillstånd till den sökta verksamheten.

Länsstyrelsen har ansett att tillståndet till hamnverksamhet ska begränsas till trafik med fartyg med en bruttodräktighet av maximalt 100 000 och har anfört att om tillståndet begränsas enbart av fartygsstorleken så utgör detta ett mått på kajernas storlek men inget mått på hanteringen av gods som utgör en väsentlig del av den miljöfarliga verksamheten i hamnen, varför det kan vara lämpligt med en kombin-

ation av tillåten fartygsstorlek och årligt hanterad maximal godsmängd. Bolaget har bestridit att tillägget görs.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att Miljööverdomstolen har angett vad tillåtligheidsförklaringen avser i fråga om verksamheternas omfattning. Det saknas då utrymme för mark- och miljödomstolen att mot bolagets bestridande göra tillägget. Tillstånd ska därför endast ges i enlighet med vad Miljödomstolen angett, tillika vad bolaget yrkat.

Dispens från förbudet mot dumpning

Mark- och miljödomstolen finner att det finns förutsättning att lämna bolaget dispens från det generella förbudet mot dumpning av avfall enligt 15 kap. 31 § miljöbalken för dumpning av 900 000 m³ muddermassor från de tillståndsgivna arbetena i havet, vid platsen Ekoknölen.

Villkor, uppskjutna frågor, kontrollprogram och övriga åtaganden

Under handläggningen i mark- och miljödomstolen har samsyn eller nära samsyn nåtts vad gäller ett antal frågor om villkor m.m. för verksamheterna, dock att det fortfarande finns tydliga skiljaktigheter i vissa hänseenden. Mark- och miljödomstolen utgår nedan från de förslag som lämnats av bolaget.

Gemensamma villkor

Ett allmänt villkor ska ställas i enlighet med bolagets förslag, med vissa smärre språkliga justeringar. Mark- och miljödomstolen har vidare till de gemensamma villkoren hänfört villkor avseende kommunikation, underrättelser och utmärkning (föreslagna villkor 4–6), vilka i sig godtas i enlighet med vad bolaget föreslagit. Dessa utgör därmed istället villkor 2–4 i tillståndet. Domstolen noterar i detta sammanhang att bolaget åtagit sig att skapa en väl utmärkt led för fritidsbåtar förbi verksamhetsområdet, vilket därmed ingår i det allmänna villkoret för verksam-

heterna, dvs. under både bygg- och drifttid. Vad som i övrigt framförts i målet med avseende på utmärkning av verksamhetsområde i vattenområde bör enligt mark- och miljödomstolens mening hanteras i enlighet med vad som nu anges som villkor 3. Det får således anses tillräckligt i det avseendet.

Villkor för vattenverksamheten

Vad gäller villkoret avseende grumlande arbeten har det slutligen utformats i samförstånd mellan bolaget och tillsynsmyndigheten. Enligt mark- och miljödomstolens mening kan den utformningen godtas, med det mindre tillägget att tillsynsmyndigheten ges möjlighet att förelägga om ytterligare mätpunkter liksom att styra tidpunkten för återstartande av arbeten som stoppats temporärt beroende på överskridande av åtgärdsvärde. Därigenom får även eventuell oro beträffande påverkan från grumlingen på avsaltningens anläggningar vid omkringliggande fastigheter anses ha bemötts. I det avseendet kan även noteras bolagets åtagande att låta besiktiga anläggningarna innan arbetena påbörjas. Vad som i övrigt har efterfrågats i denna del av målet bedöms inte vara miljömässigt motiverat varför andra ändringar eller tillägg inte föreskrivs.

Bolagets förslag avseende sprängning kan godtas.

Vad gäller villkoret i fråga om buller under byggverksamheten, varmed avses den fas som bolaget betecknat som etapp 1, har anförts bl.a. att detta ska regleras som industribuller istället för byggplatsbuller, då den totala byggtiden är lång, samt att tiden för spontning och pålning vid överskridande ska regleras till helgfri måndag–fredag kl. 08–19 istället för som bolaget föreslår kl. 07–19. Mark- och miljödomstolen gör i denna del följande bedömning. Efter att bolaget vid huvudförhandlingen klargjort att byggverksamheten omfattar de åtgärder som redovisas som etapp 1, samt åtagit sig att till tillsynsmyndigheterna ange när ansökta vattenverksamheter är utförda (se även slutligt villkor 4), finns enligt mark- och miljödomstolens mening ingen risk för oklarhet när byggtiden övergår till en driftsituation. Mot denna bakgrund kan bolagets villkorsförslag i denna del godtas. Mark- och miljödomstolen

finner således, med referens till utförda bullerberäkningar, inte anledning att frånga de riktvärden som anges i Naturvårdsverkets allmänna råd (2004:15) om buller från byggplatser. Inte heller vad som i övrigt anförts i denna del bedöms vara grund för ändringar av eller tillägg till vad som föreslagits.

Villkor för dumpningen

Mark- och miljödomstolen konstaterar att samsyn nåtts avseende bolagets slutliga förslag till villkor för dumpningen. Villkorsförslagen är lämpliga och kan godtas utan ytterligare ändringar eller tillägg.

Villkor för hamnverksamheten

Bolaget har i fråga om buller under drifttiden i första hand föreslagit att mark- och miljödomstolen skjuter upp avgörandet av vilka slutliga villkor som ska gälla och istället ålägger bolaget att under en provotid utreda möjligheterna att klara Naturvårdsverkets riktvärden på området. Bolaget har som skäl anført att bolaget i nuläget inte exakt kan förutspå vilka ljudnivåer som verksamheten kommer att alstra samt att en anledning till detta är att det är rederierna som bestämmer vilka fartyg som ska komma till hamnen och vid vilka tider. En ytterligare orsak till att avvakta med slutliga villkor för buller är enligt bolaget den översyn av riktvärdena som pågår från Naturvårdsverkets sida varvid det förväntas komma ett nytt allmänt råd rörande externt industribuller.

Bolagets förslag avseende provotid har accepterats av flera av remissmyndigheterna men ifrågasatts av bl.a. ett antal av de enskilda sakägarna, som har angett att slutliga villkor bör fastställas för det fall tillstånd medges.

Mark- och miljödomstolen noterar att angivet avstånd till närmaste närboende (fritidsboende) är ca 700 meter samt att det i övrigt inte finns bostäder inom ett avstånd om 1 km. Utförda bullerberäkningar, vilka enligt bolaget motsvarar en tämligen intensiv drift av hamnen samtidigt som de typfartyg som använts är

relativt stora och bullriga, pekar på att det är relativt få fastigheter som berörs av ljudnivåer över Naturvårdsverkets riktvärden. Enligt mark- och miljödomstolens mening har bolaget kunnat visa troliga scenarier. Bolaget har därjämte stor kunskap om såväl den planerade verksamheten som platsens lokala förutsättningar liksom lång och stor erfarenhet av bedrivande av hamnverksamhet. Vid nu angivna förhållanden finner mark- och miljödomstolen att det inte finns några bärande skäl till varför frågan om buller under drifttiden ska sättas på provotid. Slutliga villkor bör därför fastställas och då även innehålla krav avseende bullerbegränsande åtgärder.

Enligt Naturvårdsverkets allmänna råd (2003:18) om tillståndsprövning av hamnar bör riktvärden för externt industribuller tillämpas även för hamnverksamhet. Beträffande lågfrekvent buller från hamnverksamhet anges att riktvärdena i Socialstyrelsens allmänna råd (2005:6) om buller inomhus bör tillämpas. De slutliga villkoren avseende buller under drifttiden och bullerbegränsande åtgärder, villkor 14–16 i domslutet, har utformats med detta som utgångspunkt. Mark- och miljödomstolen noterar att utformningen ansluter till de bullernivåer m.m. som bolaget föreslagit i ett annat pågående mål vid domstolen, mål M 2807-07, som avser tillstånd till hamnverksamhet inom fastigheterna Stockholm Ladugårdsgärdet 1:40 m.fl. Vid bedömningen har hänsyn tagits till behovet av att kunna bedriva verksamheten under alla veckodagar och under hela dygnet. Drifttiden medför i sig att krav ställs på bullerbegränsande åtgärder för det fåtal fastigheter som, i synnerhet under nattetid, kan komma att påverkas av verksamheten.

Villkoret beträffande förvaring och hantering av kemiska produkter och farligt avfall kan godtas med ett tillägg för krav på samråd när det gäller slutlig utformning av nödvändiga invallningar, påkörningsskydd och övriga tekniska skyddsåtgärder som kan vara erforderliga för verksamheten.

Även villkoret avseende hantering av avfall kan godtas, dock med erinringen att avfallsplan ska upprättas och kontinuerligt uppdateras.

Vad gäller den närliggande frågan om dagvattenhantering föreligger numera samsyn mellan bolaget och förbundet, både beträffande lydelsen av villkoret och bemyndigandet till förbundet. Mark- och miljödomstolen finner inte anledning att ha någon annan mening och anser därför att de ändringar och tillägg därutöver som har förordats inte ska leda till några ytterligare justeringar.

Ifråga om villkoret avseende elanslutning av fartyg har anförts att bolagets förslag inte är tillräckligt utan att bolaget bör föreläggas att mer aktivt erbjuda en sådan möjlighet i syfte att öka den andel fartyg som de facto ansluter till hamnens elsystem. Bolaget har invänt att bolaget kommer att erbjuda anslutning i de fall det är praktiskt möjligt, vilket styrs av vilken sorts anslutning som finns i hamnen respektive på fartygen, och att rätten att besluta om anslutning inte ligger hos hamnen. Mark- och miljödomstolen ser ingen anledning att inte godta bolagets uppgifter och finner att det vid sådana förhållanden saknas utrymme att föreskriva strängare villkor än det av bolaget föreslagna.

Villkorsförslaget om placering/avskärmning av belysningsstolpar kan godtas utan ändringar eller tillägg.

Ytterligare villkor

Förutom de av bolaget föreslagna villkoren har under målets handläggning begärts att ytterligare frågor ska villkorsregleras. Mark- och miljödomstolen tar nedan under separata rubriker ställning till de villkorsförslag som härvid tilldrar sig mest intresse varpå mark- och miljödomstolen avhandlar de förslag på villkor som får anses perifera.

Villkor avseende bevarande av bergklack

Syftet med detta villkorsförslag får förstås vara att skydda omgivningen mot i första hand ljussken och buller från verksamheten. Enligt mark- och miljödomstolens mening är detta en fråga som inte är en del av den nu aktuella prövningen utan är en

fråga av det slag som prövas i samband med antagande av detaljplan och av ansökan om bygglov. Något särskilt villkor kan därför inte föreskrivas i denna del.

Villkor avseende utmärkning av verksamhetsområdet med bojar eller på annat lämpligt sätt

Syftet med detta villkorsförslag får förstås vara en önskan att begränsa hamnverksamheten till ett särskilt anvisat vattenområde. Mark- och miljödomstolen anser att frågan om vilken väg fartyg ska få ta redan är besvarad dels genom att hamnverksamheten i sig är knuten till en viss fastighet i enlighet med detaljplanen, dels genom att Miljööverdomstolens tillåtlighetsförklaring får anses innefatta ett godkännande av de färdvägar som angetts av bolaget. Vad gäller säkerhetsfrågorna med anledning av den sålunda godtagna fartygstrafiken får dessa anses tillräckligt reglerade genom villkor 3 i domslutet. Sammantaget ska något särskilt villkor av det nu efterfrågade slaget inte föreskrivas.

Precisering av gränserna för verksamhetsområdet, både på land och i vatten

Det har begärts att utsträckningen av verksamheten ska preciseras, förslagsvis genom att den anges på en karta som utgör bilaga till domen. Enligt mark- och miljödomstolens mening är det frågor som redan har prövats inom ramen för antagandet av detaljplanen respektive, såvitt avser fartygsrörelser, genom Miljööverdomstolens dom. Någon precisering kan således inte komma i fråga här.

Villkor avseende flyttning av blåstång

Det har begärts att bolagets åtagande att flytta blåstång tydliggörs genom att det istället föreskrivs som ett särskilt villkor. Enligt mark- och miljödomstolens mening är bolagets åtagande tydligt samtidigt som det, även om det är en angelägen åtgärd, inte rör sig om en fråga av sådan dignitet att den bör regleras som särskilt villkor. För tydlighets skull har emellertid detta liksom bolagets övriga åtaganden angetts i domslutet.

Villkor avseende kompensationsåtgärder på land

Syftet med detta villkorsförslag får förstås vara att kompensera för den påverkan verksamheterna innebär för nyckelbiotopen Norvikholmen. Mark- och miljödomstolen finner detta vara en fråga som inte är en del av den nu aktuella prövningen, detta eftersom markområdet enligt detaljplanen är avsett för nu planerad verksamhet. Något särskilt villkor föreskrivs inte i denna del. Domstolen noterar emellertid att bolaget under målets handläggning har åtagit sig att förstärka naturvärdena i området.

Förorenade sediment i vattenområdet söder om det sökta verksamhetsområdet

I målet har framkommit att stor oro finns beträffande risken för spridning av en förorening som finns under ett lager av sediment i vattnet söder om Norvikudden.

Mark- och miljödomstolen har i dom den 18 juni 2014 i mål M 2293-07 prövat frågan om föroreningen bör avlägsnas och har därvid såvitt nu är av intresse angett följande.

Enligt mark- och miljödomstolens bedömning ger utredningen stöd för att det sker endast en mycket liten spridning från det aktuella området till omgivande vattenmiljö.

Med en ökad fartygstrafik till den planerade Norvikshamnen finns det en viss ökad risk för nödankring i området. Även i ett långsiktigt perspektiv är det dock inte sannolikt att nödankring kommer att ske mer än någon enstaka gång direkt i föroreningsplymen. En sådan nödankring kan inte antas sprida föroreningar i någon större omfattning utanför det förorenade området.

En omfattande trafik med stora fartyg i havsområdet ovanför föroreningarna i djuphålan bedöms inte heller, på grund av fartygsrörelser, utgöra en risk för skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Det som anges i ett yttrande i mark- och miljödomstolens mål om verksamhet vid Norvikudden medför ingen annan bedömning av

spridningsrisk på grund av trafik till och från den planerade hamnen i Norvik.

Sammantaget konstaterar mark- och miljödomstolen att föroreningarna i området innebär att det uppkommit en miljöskada i en del av södra Mysingen och att skadan berör cirka 0,080 km² (80 000 m²) av Mysingens område om cirka 235 km². Domstolen bedömer dock att utredningen ger stöd för slutsatsen att det även på lång sikt finns endast en liten risk för att föroreningarna sprids i en mängd som gör att ytterligare skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön.

Det saknas anledning att nu frånga den bedömningen. De förslag på villkor som har framförts i målet med anledning av föroreningen, bl.a. att arbetena inte ska få påbörjas innan sanering skett, föranleder därför ingen åtgärd från mark- och miljödomstolens sida.

Följdverksamheter

Enligt 16 kap. 7 § miljöbalken ska vid prövningen av tillstånd enligt balken hänsyn tas även till andra verksamheter eller särskilda anläggningar som kan antas bli behövliga för att verksamheten ska kunna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt.

Flera av de kompletteringar av utredningen som har begärts av de enskilda sakägarna m.fl. har avsett förehållandena kring trafiken till lands till och från hamnen och har syftat till att villkorsreglera dessa s.k. följdverksamheter, t.ex. genom att anvisa vilka allmänna vägar lastbilarna ska få nyttja eller att en viss andel av godset från hamnen ska transporteras med tåg istället för lastbil.

I NJA 2004 s. 421 angav Högsta domstolen bl.a. följande. Det är inte rimligt att kräva att miljökonsekvenser redovisas av långväga transporter när dessa rör sig på ett stort avstånd från anläggningen och där endast utgör en liten del av den totala trafiken och olägenheterna från denna. Villkor med avseende på transporter får inte innebära en slags indirekt reglering av transportsektorn, t.ex. särskilda avgaskrav på lastbilar och fartyg. I den mån hänsyn till hälsa och miljö kräver att åtgärder vidtas inom transportsektorn finns möjlighet att rikta sådana anspråk mot bl.a. väghållare,

fordonstillverkare, drivmedelsproducenter och fordonsägare. En förutsättning för att villkor ska kunna föreskrivas är att sökanden bedöms ha faktiska och rättsliga möjligheter att ta ansvar för uppfyllandet av villkoren.

I det nu angivna ligger att villkor med avseende på transporter i ett fall som det förevarande endast kan avse transporter i närområdet eller med andra ord sådana följdföretag som har ett omedelbart samband med verksamheten. Föreskrifter som då kan bli aktuella kan vara att den tunga trafiken tar en särskild väg för att undvika att köra genom samhället eller att hastigheten begränsas i anslutning till verksamhetsområdet. Genom det som anförts i ansökningshandlingarna får bolaget enligt mark- och miljödomstolens mening anses ha åtagit sig tillräckligt i dessa hänseenden. Någon anledning att föreskriva särskilda villkor kan inte anses föreligga utan detta får täckas av det allmänna villkoret. Kraven på villkor därutöver kan därför inte tillmötesgå.

Övriga förslag på ytterligare villkor

Övriga under handläggningen framförda förslag på tillkommande villkor bedöms av mark- och miljödomstolen inte vara miljömässigt motiverade eller så täcks frågorna av det allmänna villkoret. Det som anförts i de hänseendena leder därför inte heller till att ytterligare särskilda villkor föreskrivs.

Kontrollprogram

Bolagets förslag rörande kontrollprogram kan enligt mark- och miljödomstolens mening godtas med ett tillägg vad gäller den tidpunkt då program ska upprättas och en mindre språklig revidering i övrigt. Den nya lydelsen framgår av domslutet.

Övriga åtaganden

Åtagandena bedöms som adekvata. De ska för tydlighets skull anges i domslutet.

Arbetstid och igångsättningstid

Den föreslagna arbetstiden respektive igångsättningstiden kan godtas.

Skadereglering m.m.

C L

C L har yrkat ersättning till följd av minskat marknadsvärde på sin fastighet samt förlorade nyttjande- och rekreationsvärden, orsakade av de sökta verksamheterna och enligt honom inte understigande 500 000 kr.

Bolaget har bestridit bifall till yrkandet och anfört i huvudsak att fastigheten inte kommer att drabbas av någon ersättningsgill skada till följd av vattenverksamheten och att eventuell ersättning till följd av själva hamnverksamheten inte kan prövas inom ramen för detta mål.

Mark- och miljödomstolen instämmer i bolagets bedömning och finner därför att ersättningsyrkandet ska avslås.

M O

M O har yrkat ersättning med 5 000 000 kr, eller det belopp mark- och miljödomstolen finner skäligt, avseende värdeminskning på fastighet till följd av de sökta verksamheterna. Hon har vidare yrkat ersättning för kostnad för värderingsutlåtande med 32 550 kr. Hon har anfört i huvudsak att hon har sålt sin fastighet och att marknadsvärdet på fastigheten då hade sjunkit p.g.a. den planerade hamnanläggningen.

Bolaget har bestridit bifall ersättningsyrkandena och har anfört i huvudsak att M O inte längre är ägare av den aktuella fastigheten och därmed inte längre kan framställa några ersättningsanspråk.

Mark- och miljödomstolen finner att M O, efter att ha avhänt sig fastig-heten, inte längre är den som är berättigad till eventuell ersättning med anledning av bestämmelserna i 31 kap miljöbalken om ersättning för skador vid vattenverksamhet, vilket är den ersättningsfråga som kan prövas i detta mål. Hennes yrkande om ersättning ska därför avslås.

Prövotid m.m. avseende ersättning till följd av vattenverksamheten

K Ds, S Hs, P Ms och B Hs huvudmän har begärt att frågan sätts på prövotid. De har vidare föreslagit att tiden för att framställa anspråk p.g.a. oförutsedd skada bestäms till 20 år.

Bolaget har invänt att prövotid ska tillgripas endast i fall då ett verkligt behov föreligger, att det inte gör det i detta fall eftersom några skador till följd av vattenverksamheten inte kan förväntas uppkomma och att, om så ändå blir fallet, detta kan regleras inom ramen för reglerna om oförutsedd skada. Bolaget har vidare motsatt sig längre tid beträffande oförutsedd skada än av bolaget föreslagna fem år.

Vad gäller frågan om prövotid instämmer mark- och miljödomstolens mening i vad bolaget har anfört och finner således att det inte ska förordnas om prövotid. Mark- och miljödomstolen finner vidare att den av bolaget föreslagna tiden för att framställa anspråk p.g.a. oförutsedd skada kan godtas.

Fiskeavgift

Enligt mark- och miljödomstolens mening är förhållandena sådana att avgiften bör utgå som ett engångsbelopp.

Bolaget har erbjudit sig att betala 2 100 000 kr i engångsbelopp. HaV har i fråga om engångsbelopp ansett att det bör bestämmas till 4 570 000 kr. Skillnaden ligger

framför allt i storleken på den underliggande årliga fiskeavgiften och olika kapitaliseringstider.

HaV har utgått från av den sakkunniga föreslagna 40 500 kr i årlig avgift. Enligt mark- och miljödomstolens mening är det rimligt att det beloppet, som är resultatet av en omfattande utredning av den sakkunniga, tjänar som utgångspunkt.

HaV har indexuppräknat engångsbeloppet över 50 år. Bolaget anser att uppräknningen ska avse 25 år.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att hamnen, när den anlagts, kommer att vara den största hamn som byggts i Sverige under de senaste 100 åren. Drifftiden kan på goda grunder antas komma att överstiga 50 år. Hamnen kommer vidare att anläggas i delvis jungfruligt område. Mot denna bakgrund framstår det av HaV föreslagna beloppet inte som för högt.

Vad gäller användningen av avgiften är bolaget och HaV överens. Den av bolaget angivna tidpunkten för betalning kan godtas.

Rättegångskostnader

Förbundet, HaV och länsstyrelsen

Bolaget har medgett de yrkade beloppen varför de ska dömas ut.

Kammarkollegiet

Bolaget har medgett 24 000 kr i arvode motsvarande 30 timmar á 800 kr, jämfört med yrkade 81 000 kr (timtaxa 2 700 kr) och bestridit att utge ersättning om 133 860 kr avseende kostnad för utredning från IVL.

Beträffande timtaxan har bolaget anfört att Kammarkollegiets kostnader med avseende på den tid som lagts ned av en tjänsteman inte bör skilja sig från andra statliga verk och myndigheter. Utredningen från IVL har enligt bolaget saknat relevans i målet samtidigt som sakkunnig varit förordnad.

Kammarkollegiet har genmält att utredningen visst har varit relevant och att timtaxan överensstämmer med vad som har dömts ut till Kammarkollegiet i mål hos annan mark- och miljödomstol.

Mark- och miljödomstolen noterar att en timtaxa om ca 800 kr ligger i linje med de belopp som utgjort grund för ersättningsyrkandena från förbundet, HaV och länsstyrelsen. Den nivån får enligt mark- och miljödomstolens mening anses skälig. Yrkandet avseende arvode ska således endast bifallas på sätt bolaget medgett.

Beträffande utredningen från IVL konstaterar mark- och miljödomstolen att det i mål av förevarande slag är domstolen som ska se till att målet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver och att ansvaret för att tillräcklig utredning läggs fram i första hand åvilar sökanden. Det saknas då utrymme att bevilja ersättning för kostnader för utredning av det slaget som en motpart införskaffat helt på eget bevåg, vilket är fallet här. Yrkandet om ersättning för kostnader för utredningen ska därför avslås.

M O

Bolaget har bestridit yrkandet från M O med hänvisning till att hon inte är part i målet.

Mark- och miljödomstolen har ovan konstaterat att M O inte längre är den som eventuellt kan vara berättigad till ersättning till följd av vattenverksamheten. Det har inte heller i övrigt framkommit att hon skulle ha ställning av motpart vad avser vattenverksamheten. Även hennes nu aktuella yrkande ska därför avslås.

K Ds och B Hs huvudmän

Bolaget har medgett att utge hälften av yrkat belopp till K Ds huvudman. I fråga om B Hs huvudmän har bolaget medgett hälften av yrkat belopp avseende kostnader för arvode och hela beloppet avseende utlägg.

Bolaget har hänvisat till att det rör sig om ett blandat mål och att ersättning inte ska utgå för den del av målet som rör den miljöfarliga verksamheten, varvid bolaget har uppskattat den delen av målet till ca 50 %.

K D har invänt att målet huvudsakligen har avsett vattenverksamheten. Hon har vidare påpekat bl.a. att huvudförhandlingen inte har varit uppdelad på de olika verksamhetsdelarna varför hon haft att närvara under hela förhandlingen. B H har gjort motsvarande invändningar och även framhållit att han utan framgång har begärt att huvudförhandlingen skulle delas upp på de olika verksamheterna.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att Miljööverdomstolen har stannat för en fördelning om 50 procent på vardera verksamheten. Den fördelningen får enligt mark- och miljödomstolens mening tjäna som utgångspunkt vid den nu, fortsatta, prövningen av samma ansökan. Såsom Miljödomstolen angett kan det vid fördelningen vara svårt att i praktiken skilja ut de frågor som avser vattenverksamhet. På motsvarande sätt skulle det i det nu aktuella målet ha lett till stora praktiska problem, förmodligen med ökade kostnader som följd, om huvudförhandlingen delats upp. Vad som anförts i det avseendet föranleder därför ingen justering av den fördelning Miljööverdomstolen stannade för. Inte heller i övrigt har tillräckliga skäl framkommit för en sådan justering. Ersättning ska därför endast utgå i enlighet med vad bolaget medgett.

P M huvudmän

P Ms huvudmän har endast yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i den del av målet som avser vattenverksamheten.

Bolaget har medgett hälften av yrkat belopp avseende arvode och hela beloppet avseende utlägg. Bolaget har angett att tidsåtgången, som av bolaget beräknats till ca 25 dagars arbete, inte är rimlig för utförande av talan i den aktuella delen av målet.

P Ms huvudmän har genmält att ombudets arbetsinsats uppgått till knappt 12 dagars arbete, till vilket kommer arbete av biträdande jurister motsvarande knappt nio dagars arbete.

I fråga om de nyss ovan avhandlade kostnadsanspråken har angetts ca 100 respektive ca 140 nedlagda timmar. Hälften av de timmarna har berättigat till ersättning. En jämförelse mellan de sistnämnda timmarna och den nu aktuella nedlagda tiden visar på en tämligen stor avvikelse. Det ska visserligen även beaktas att Per Molanders huvudmän är klart fler till antalet än de andra ombudens, men mark- och miljödomstolen finner ändå att det får antas ha förekommit ett visst överarbete i detta fall. Totalt har P Ms huvudmän yrkat ersättning avseende ombuds-arvode med 510 000 kr. Enligt mark- och miljödomstolens mening framstår en ersättning om 400 000 kr som skälig.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 1](#) (DV 425)

Överklagande senast den 31 oktober 2014.

Denny Heinefors

Ola Lindstrand

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Denny Heinefors, ordförande, och tekniska rådet Ola Lindstrand samt de särskilda ledamöterna Kerstin Kvarnström och Christer Lännergren.